

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 17/69

Datë: 13.04.2022

Në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi 4 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores Nr. 02/2021 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive e ndryshuar dhe e plotësuar me Rregulloren Nr. 04/2021, në pajtim me nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës Nr. 09/2011, Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbledhjen e mbajtur më 13 prill 2022, merr këtë:

V E N D I M

1. Aprovohet Koncept-dokumenti për Organizimin e Tregut të Përbashkët të Produkteve Bujqësore.
2. Obligohen Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural dhe institucionet tjera kompetente për zbatimin e këtij Vendimi, në pajtim me Rregulloren e Punës së Qeverisë.
3. Vendimi hyn në fuqi ditën e publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Albin KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- Të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-së
- Arkivit të Qeverisë

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Br. ____/____
Datum: ____03.2022

Na osnovu člana 92. stav 4. i člana 93. stav 4. Ustava Republike Kosovo, na osnovu člana 4. Uredbe (VRK) - br. 02/2021 o oblastima administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministarstava, izmenjeno i dopunjeno Uredbom (VRK) - br. 04/2021, u skladu sa članom 19. Poslovnika Rada Vlade Republike Kosovo br. 09/2011, Vlada Republike Kosovo, na sednici održanoj ____ marta 2022, izdaje ovo:

P R E D L O G - O D L U K A

1. Odabrava se Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda.
2. Obavezuje se Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoj, dužno ju da sprovede ovu odluku, u skladu sa Poslavlnikom Vlade.
3. Odluka stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom listu Republike Kosovo.

Albin KURTI

Premijer Republike Kosovo

Šalje se:

- *Potpredsednicima Vlade*
- *Svim ministarstvima (ministrima)*
- *Generalnom sekretaru KP*
- *Vladinoj arhivi*

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

**Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural - Ministarstvo Poljoprivrede,
Šumarstva i Ruralnog Razvoja - Ministry of Agriculture, Forestry and Rural
Development**

**NACRT KONCEPT DOKUMENTA O ORGANIZACIJI
ZAJEDNIČKOG TRŽIŠTA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA**

Marta 2022

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Sadržaj

LISTA-SPISAK SKRAĆENICA.....	Error! Bookmark not defined.
SPISAK SLIKA I TABELA.....	Error! Bookmark not defined.
Uvod.....	4
Poglavlje 1: Definisanje problema	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 2: Ciljevi.....	Error! Bookmark not defined.
Iskustva iz drugih zemalja	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 3: Opcije	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 3.1: Opcija bez promena statusa kvo (opcija br. 1).....	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 3.2: Primena pravila organizacije tržišta na sve OTP proizvode (Opcija br. 2)	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 3.3: Opcija za poboljšanje implementacije i jačanja (Opcija br. 3)	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 4: Identifikovanje i procena budućih uticaja opcija	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 4.1: Procena uticaja	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 4.1: Izazovi prikupljanja podataka	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 6: Poređenje opcija.....	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 6.1: Planovi implementacije za različite opcije	47
Poglavlje 6.2: Tabela poređenja sa sve tri opcije	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 7: Zaključak i sledeći koraci.....	Error! Bookmark not defined.
Poglavlje 7.1: Odredbe za praćenje i ocenu-evaluaciju	Error! Bookmark not defined.
Aneks 1: Obrazac za procenu ekonomskog uticaja	Error! Bookmark not defined.
Aneks 2: Obrazac za procenu socijalnog-društvenog uticaja	Error! Bookmark not defined.
Aneks 3: Obrazac za procenu uticaja na životnu sredinu	68
Aneks 4: Obrazac za procenu uticaja na osnovna prava.....	Error! Bookmark not defined.
Aneks 5: Rezime procene ekonomskih, društvenih i ekoloških uticaja ...	Error! Bookmark not defined.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

LISTA-SPISAK SKRAĆENICA

Skraćenica	Puni naziv - ime
PPB	Zajedničke poljoprivredne politike
CEFTA	Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini
OTP	Zajednička organizacija tržišta
CO₂	Ugljen dioksid
DPBT	Departament poljoprivredne politike i tržišta
DAESB	Departament ekonomske analize i poljoprivredne statistike
ERA	Evropska reformska agenda
PVPQ	Godišnji plan rada Vlade
GDP	Bruto domaći proizvod
GI	Geografska oznaka-indikator
IPARD	Instrument za pretpristupnu asistenciju-pomoć za ruralni razvoj
DSIK	Indikativni strateški dokument za Kosovo 2014-2020
ASK	Kosovska agencija za statistiku
AKA	Kosovska agencija za standardizaciju
LMO	Zakon o uređenju tržišta
MBPZHR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
SKZH	Nacionalna strategija razvoja
PKZMSA	Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OIV	Međunarodna organizacija za vinovu lozu i vino
PDO	Oznaka zaštićenog porekla
TGJM	Zaštićena geografska oznaka
ZKM	Kabinet-kancelarija premijera
OP	Proizvodne organizacije

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

PPP	Javno privatno partnerstvo
KDP	Upravni odbor projekta
MSA	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
NVM	Mala i srednja preduzeća
TBT	Trgovinske tarifne barijere
STG	Tradicionalni specijalitet zagarantovan
UNECE	Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu

SPISAK SLIKA I TABELA

Br.	Puno ime	Strana
Tabela 1	Količina proizvodnje po kategorijama poljoprivrednih kultura	9
Tabela 2	Poljoprivreda Kosova BDP	10
Tabela 3	Međunarodna trgovina poljoprivrednih proizvoda Kosova	10
Tabela 4	Proizvodne, veleprodajne i maloprodajne cene poljoprivrednih proizvoda na Kosovu	11
Tabela 5	Trend cena odabrane robe na Kosovu	11
Figure 1	Direktna plaćanja 1	22
Figure 2	Direktna plaćanja 2	22
Figure 3	Direktna plaćanja 3	23
Tabela 6	Zbirna tabela koncept dokumenta	26
Tabela 7	Relevantni politički dokumenti, zakoni i podzakonski akti	28
Tabela 8	Stablo problema koje predstavlja glavni problem, uzroke i posledice	32
Tabela 9	Pregled zainteresovanih strana u vezi sa određivanjem problema	33
Tabela 10	Relevantni ciljevi Vlade	35
Tabela 11	Najznačajniji uticaji identifikovani za uticajne kategorije	41

Sažetak liste koncept dokumenta

Opšte informacije	
Naslov	Nacrt konceptnog dokumenta za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Odgovorno ministarstvo	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR)
Kontakt osoba	Isuf Cikaki- MPŠRR, direktor Departamenta za poljoprivrednu politiku i tržišta (DAPM) isuf.cikaqi@rks-gov.net
PSO	• Program Vlade Republike Kosovo 2021-2025 • Objektivn u PSO
Strateški prioritet	1. Nacionalna strategija razvoja 2016-2021 2. Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i Udruženja (NPISAA) 2017 - 2021 3. Evropska reformska agenda 2 4. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (Naslov IV, Poglavlje II) 5. Program Vlade Republike Kosovo 2021-2025, Cilj 2.10. 6. Plan strateških dokumenata 2020-2021 (PMO) 7. Strategija pwr poljoprivrede i ruralnog razvoja 2021-2027? (nakon odobrenja)

Odluka	
Glavno pitanje	Regulacija zajedničkog tržišta za poljoprivredne proizvode
Rezime konsultacija	
Predložena opcija	Opcija br.3: Nacrt zakona o uređenju zajedničkog poljoprivrednog tržišta na Kosovu

Glavni očekivani uticaji¹ (dopunjuje se nakon analize kompletna tabela)	
Uticaj u Budžetu	Izabrana opcija br. 3 da se pokriva iz budžeta RKS-a
Ekonomski uticaji	
Društveni uticaji	
Uticaji na životnu sredinu	
Međusektorski uticaji	
Administrativno opterećenje za preduzeća	
Test NVM -a	

Sledeći koraci	
Kratko trajni rok	KD Odobren do 31. marta u Vladi 2022
Afatmesme	Nacrt zakona o organizovanju zajedničkog poljoprivrednog tržišta i sekundarno zakonodavstvo dizajniran do kraja 2022. godine

¹ Vidi anekse 1-4, ali procene nisu spremne.

Uvod

I. Opšte stanje poljoprivrede na Kosovu

Sektor poljoprivrede je važan sektor privrede koji učestvuje sa 7,5% u bruto domaćem proizvodu, dok zapošljava oko 23% od ukupnog broja zaposlenih (na određeno i puno radno vreme). Vrednost proizvoda poljoprivredne industrije je 705 mil. €, u ovom slučaju ratarski-biljni proizvodi imaju učešće od 55%, stočarstvo i stočni proizvodi 39% kao i poljoprivredne usluge zajedno sa ostalim sekundarnim nepoljoprivrednim delatnostima (ne odvojeno od poljoprivrede) od 6%.

Ukupna korišćena površina poljoprivrednog zemljišta u 2020. godini bila je 420.209 ha, gde najveće učešće imaju žitarice (30%) od ukupne korišćene površine poljoprivrednog zemljišta. Krmne kulture (stočna hrana) imaju učešće (9%), povrće (3,3%), voće (2,4%), vinogradi (0,8%), dok preostalih 51,7% čine livade, pašnjaci i neplodno zemljište. Kosovske farme su generalno okarakterisane male do srednje veličine, gde oko 90% farmi na Kosovu ima površinu manju od 5 ha, što utiče na smanjenje proizvodnje i povećanje troškova proizvodnje.

Što se tiče količine proizvodnje, ove kategorije biljaka imaju ovo učešće kao u sledećoj tabeli:

Tabela 1: Količina proizvodnje po kategorijama poljoprivrednih kultura

	Kulture-usevi	Proizvodnja (ton)	Učešće u %
1	Žitarice	529,112.0	45.1
2	Povrće	267,891.7	22.8
3	Krmna kultura-stočna hrana	253,709.1	21.6
4	Voće	72,264.6	6.2
5	Vinogradi	26,330.4	2.2
6	Ostalo	23,336.3	2.0
	Ukupna proizvodnja useva-bilja	1,172,644.0	100.0

Izvor : ASK - Anketa poljoprivrednih ekonomija, 2020

Najveći broj životinja pripada kategoriji goveda koja je u 2020. imala učešće od 48%, zatim slede ovce sa 39%, svinje sa 8%, koze sa 5% i jednokopitni sa 0,3%. U okviru stočarstva poseban značaj imaju živina-perad kojih ima 2,7 miliona, dok je 219.831 su društva pčela.

Iako poljoprivreda ima glavnu ulogu u obezbeđivanju hrane za lokalno stanovništvo uz brojne aktivnosti koje obavljaju ljudi, ona takođe utiče na zagađenje životne sredine učešćem u emisiji gasova staklene bašte. Što se tiče emisija gasova staklene bašte, sektor poljoprivrede i šumarstva ima udeo od oko 8% ukupnih emisija gasova staklene bašte na Kosovu. U 2019. registrovano je oko 706 hiljada tona

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

CO2 eq.

Poljoprivredni sektor nastavlja da se podržava putem direktnih plaćanja kao i investicionih grantova. U okviru direktnih plaćanja podržava se 26 kategorija (plaćanja za poljoprivredne površine, grla stoke, za količine pojedinih proizvoda, klanje i osiguranje poljoprivrede). Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja izradilo je Program ruralnog razvoja 2020-2021.

Ovaj program je zasnovan na nacrtu sedmogodišnjeg programa za poljoprivredu i ruralni razvoj 2014-2020, koji je pripremljen u skladu sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom (CAP) Evropske unije, odnosno sa Instrumentom za pretpristupni razvoj ruralnog razvoja (IPARD II). Što se tiče grantova, program obuhvata 5 mera. Poslednjih godina, budžet za sprovođenje mera podrške iznosi 50 mil. € godišnje gde je 25 mil. € namenjena su za direktna plaćanja, dok je 25 mil. € za grantove.

Učešće izvoza poljoprivrednih proizvoda u ukupnom izvozu u 2020. godini iznosi 16,4%, dok je učešće uvoza 23,2%. Kosovo je 2020. godine uvezlo poljoprivrednih proizvoda u vrednosti od 765,4 mil. €, dok je vrednost izvoza iznosila 78,1 milion €, što je rezultiralo trgovinskim deficitom u iznosu od 687,3 miliona €. Na osnovu ovih podataka proizilazi da je došlo do poboljšanja stanja trgovinskog bilansa poljoprivrednih proizvoda za 0,9%, s obzirom na to da je rast vrednosti izvoza veći od povećanja vrednosti uvoza.

Iako Kosovo sprovodi važne reforme u razvoju poljoprivrednog sektora, još uvek nije dostignut odgovarajući nivo zbog raznih faktora.

Tabela 2 – Bruto domaći proizvod – BTB – poljoprivrede Kosova (u milionima)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Poljoprivreda BP	599.6	635.0	586.1	482.0	545.2	498,526
Nacionalni BP	5,808.0	6,070.0	6,414.0	6,726.0	7,104.0	6,771,601
Agri-BP/Nacionalni-BP	0.10	0.10	0.09	0.07	0.08	7.4

Izvor: KAS-Bruto domaći proizvod 2015-2019.

Raste izvoz, posebno tamo gde pozitivno doprinose hortikulturni proizvodi i pića, uz brži trend od uvoza, koji takođe raste. Ovaj pozitivan trend potvrđuje da Kosovo poboljšava svoju poziciju na međunarodnom tržištu. Lokalna poljoprivreda ima veliki potencijal za voće, povrće, aromatično lekovito bilje (organsko), vino, pčelarstvo i stočarstvo, ali manje za žitarice ili industrijske useve. Perspektiva lokalne poljoprivrede je orijentisana ka intenzivnoj poljoprivredi.

Tabela 3 - Trgovinska razmena za kosovske poljoprivredne proizvode (izvoz-uvoz) (000 evra)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Izvoz	41,683	45,205	61,336	63,950	65,510	78,075

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Uvoz	633,702	658,730	694,517	712,314	759,359	765,356
Izvoz/uvoz	0.07	0.07	0.09	0.09	0.09	0.10

Izvor: KAS, DAESB-MPŠRR.

Vredi napomenuti da u četvorogodišnjem periodu 2016-2019 proizvođačke cene poljoprivrednih proizvoda pokazuju opšti pad, izraženiji kod poljoprivrednih proizvoda-dobara, signalizirajući da je proces jačanja lokalne poljoprivrede još uvek u toku i da će biti potrebno vreme za postizanje značajnih rezultata. U pogledu veleprodajnih cena beleži se pad, dok su cene na malo imaju blagi rast.

Tabela 4 - Proizvodne, veleprodajne i maloprodajne cene poljoprivrednih proizvoda na Kosovu (evro)

Proizvod	2017	2018	2019	2020	Razlika 2020/2019 (%)
Pšenica	0.22	0.24	0.23	0.33	43
Kukuruz	0.15	0.17	0.19	0.22	16
Paradajz	0.58	0.67	0.66	0.65	-2
Pasulj	2.33	2.42	2.35	2.44	4
Bundeva	1.06	1.04	1.44	0.38	-74
Kupus	0.25	0.43	0.46	0.39	-15
Krompir	0.31	0.35	0.39	0.39	0
Luk	0.34	0.38	0.53	0.54	2
Lubenica	0.14	0.34	0.23	0.37	61
Paprika	0.71	0.97	0.92	0.97	5
Spanać	0.78	1.02	1.01	0.95	-6
Krastavac	0.46	0.49	0.55	0.57	4
Orah	2.71	2.79	2.33	2.38	2
Kruška	1.12	0.83	0.96	1.20	25
Jagoda	1.81	1.64	1.33	1.82	37
Šljiva	0.75	0.78	0.59	0.69	17
Malina	3.09	2.09	2.17	2.07	-5
Jabuka	0.53	0.44	0.49	0.64	31
Stono grožđe	0.96	0.89	0.79	0.99	25
Junad i junice	3.2	3.25	3.31	2.93	-11
Farmska kokoška	1.76	1.91	1.93	1.91	-1
Mleko	0.41	0.45	0.43	0.29	-33
Jaja*	2.52	2.26	2.19	2.36	8
Med	7.52	6.95	6.85	13.97	104

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Sledeća tabela, zasnovana na analizi za osam proizvoda predstavljenih u tabeli iznad, predstavlja analizu kretanja cena u tri faze lanca snabdevanja.

Tabela 5 – Kretanje cena odabrane robe na Kosovu

Etikete redova	Iznos prosečne tendencije 2018-2019 / Prosek 2016-2017
Proizvodi	-13.6%
Prodaja na veliko- veleprodaja	11.5%
Prodaja na malo- maloprodaja	-9.4%
Ukupni Grand	-11.5%

Izvor: Projektna elaborata za podatke DAESB – MPŠRR.

Ovi trendovi su indikativni da poljoprivreda Kosova ima potencijal da se razvije u određenim sektorima. Stoga poljoprivredni sektor treba podržati posebno za male poljoprivrednike je od suštinskog značaja u ovom procesu.

Trenutno su politike podrške orijentisane na sledeći način:

- a. Direktna plaćanja, koja su u 2019. iznosila ukupno 30,6 miliona evra, gde žitarice i stočarstvo dobijaju najveći deo budžeta.
- b. Projekti ruralnog razvoja koji su u 2019. godini u iznosu od 16,0 miliona evra podržani sa 6 investicionih mera: proizvodnja na nivou farme, prerađivačka industrija i marketing
- c. Savetodavne usluge, koje pruža Kosovski savetodavni sistem za poljoprivredu i ruralni razvoj za poljoprivrednike na osnovu javno-privatnog partnerstva za izgradnju tehničkih kapaciteta farmera u okviru Programa za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Inicijative koje poboljšavaju poljoprivredni sektor i jačaju tržišni kapacitet proizvođača, prerađivača poljoprivrede i trgovaca, kao što je novi zakon o organizaciji tržišta i povezane inicijative podrške, imaju visoku koherentnost sa domaćom politikom. Unutrašnja koherentnost je obezbeđena proširenjem opcija podrške koje su dostupne poljoprivrednom sektoru. Spoljna koherentnost se povezuje na ratifikaciju SSP i CEFTA sporazuma i povećanje izvoza i, u odnosu na SSP, povećanje uvoza zbog vodeće pozicije EU-a u trgovini na Kosovu (vidi tabelu iznad).

SPORAZUM STABILIZACIJI PRIDRUŽIVANJA (SSP) i obaveze koje proizilaze iz poglavlja 11; 12. i 13. “*acquis communautaire*”.

Kosovo je potencijalni kandidat, stoga je SSP prvi ugovorni sporazum sa EU, koji predviđa razvoj sektora poljoprivrede (poglavljje 11), bezbednost hrane (poglavljje 12) i ribarstva (poglavljje 13). Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Vlade Kosova i EU-a označava početak nove faze za razvoj institucionalnih, pravnih, ekonomskih i socijalnih politika Kosova, u cilju njihovog usklađivanja sa evropskim standardima.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Stupanjem na snagu SSP-a 1. aprila 2016. godine, ekonomski i politički odnosi sa EU su napredovali na ugovorni nivo, s obzirom da su farmeri, trgovci i agro-poljoprivredna i industrijska preduzeća u mogućnosti da izvoze kosovske proizvode u zemlje EU, oslobođeni plaćanja carina na većinu poljoprivrednih proizvoda. Za Kosovo je značaj ovog sporazuma veći u smislu uspostavljanja ugovornog odnosa sa EU, koji će pravno razjasniti odnos Kosovo-EU pre nego što postane zemlja kandidat.

Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju našoj zemlji se nudi podrška jačanju demokratije i vladavine prava, podrška političkoj, ekonomskoj i institucionalnoj stabilnosti, podrška razvoju ekonomske i međunarodne saradnje, takođe kroz približavanje zakonodavstva Republike Kosovo sa onom EU-a.

SSP je od ekonomskog značaja, jer se u roku od 10 godina postepeno razvija zona slobodne trgovine između Kosova i EU-a, sa kojom se odvija postepena liberalizacija tržišta Kosova za proizvode EU-a, pun pristup kosovskih proizvoda EU u tržište od preko 500 miliona stanovnika itd. Prema članu 20 Sporazuma, nakon njegovog stupanja na snagu omogućena je slobodna trgovina robom postepenim ukidanjem carina na uvoz u roku od 10 godina. Treba napomenuti da postoji 14 proizvoda o kojima se ne može pregovarati i koji nisu obuhvaćeni sporazumom, što znači da će kosovska tarifa ostati ista (10%) za te proizvode (koji uglavnom uključuju mlečne proizvode, kajmak, jogurt, krompir, jabuke, vino).

Štaviše, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je garancija za kosovske proizvode jer neće biti prepreka u budućnosti za izvoz na evropsko tržište. SSP zahteva veću svest da su naši proizvodi bezbedniji sa stanovišta zdravlja i kvaliteta. Implementacija standarda, kao i upravljanje kvalitetom i bezbednost potrošača su glavni zahtevi za integraciju kosovskih prerađenih prehrambenih proizvoda na tržištu Evropske unije.

Stoga je organizovanje zajedničkog poljoprivrednog tržišta dobra prilika za naše poljoprivrednike da svojim proizvodima prodru na tržište EU-a. Neki od najvažnijih standarda proizvodnje i prerađenih prehrambenih proizvoda koji omogućavaju naš izvoz na tržište Evropske unije, takođe predviđeni SSP-om su: HACCP, ISO, PDO, PGI i TSG, koji iako nisu zakonske obaveze za proizvode kojima se trguje u EU (osim HACCP-a koji je zakonska obaveza), su preferencije potrošača EU-a, jer su dokaz kvaliteta i bezbednosti proizvoda. Stoga naši organi za bezbednost hrane posebno moraju da obezbede da su ispunjeni relevantni zahtevi za higijenu i javno zdravlje pre nego što se izvoze na tržište EU-a. Kosovo u tom pogledu treba da se fokusira na ispunjavanje standarda u poljoprivrednom sektoru što podrazumeva: sertifikaciju proizvoda; standardizacija; licenciranje; akreditacije i upravljanje kvalitetom. Nadalje, u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz SSP-a za poljoprivredni sektor, potrebne su ozbiljne obaveze i obaveze u ispunjavanju obaveza koje će se rešavati kroz mere predviđene I u NPISAA. Na osnovu SSP-a (član 102) kao i zahteva EK koji proizilaze iz zajedničkog godišnjeg sastanka "Podkomiteta za poljoprivredu i ribarstvo" (Na osnovu članova 126 – 131 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Kosovo je uspostavilo strukture), i Na osnovu Izveštaja o zemlji 2019,2020, zatim NPISAA 2021 kao i glavnih dugoročnih ciljeva za razvoj poljoprivrednog sektora u Programu poljoprivrede, ruralnog razvoja 2021-2027, Kosovo želi da reguliše organizaciju zajedničko tržište, sa akcentom na regulisanje i standardizaciju poljoprivrednih proizvoda. Ovaj sektor bi trebalo da bude regulisan novim zakonom koji će biti usklađen sa propisima EU-a.

II. Na nivou EU-a

1. Istorijat i reforme Zajednička organizacija tržišta (OTP) je deo prvog stuba Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) Evropske unije. ZPP je stvorena 1960-ih kao odgovor na situaciju u evropskim zemljama

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

nakon Drugog svetskog rata. Poljoprivreda je bila u kritičnoj situaciji, bio je nedostatak proizvodnje, veoma niska primanja proizvođača u svim sektorima poljoprivrede. Jedan od srestava za poboljšanje situacije bilo je stvaranje Zajedničke organizacije tržišta (OTP). OTP je dizajniran da upravlja proizvodnjom i trgovinom u većini poljoprivrednog sektora EU-a. Svrha OTP-a je bila da obezbedi stabilan prihod za poljoprivrednike i stabilno snabdevanje evropskih potrošača. U periodu od 1963. do 2007. godine uvedeno je 21 OTP za različite poljoprivredne sektore sa svojim pravilima. Pravni osnov za osnivanje Tužilaštva je član 40. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU).

Od osnivanja OTP-a dogodile su se mnoge reforme, 2013. godine PPB je reformisana i dalje. Imajući u obzir na razvoj u više od 60 godina postojanja EU-a, zahtevi za OTP prešli su sa bezbednosti hrane na bezbednost hrane i pitanja životne sredine. Poslednja reforma je počela 2018. godine i spremna je za odobrenje. Promena politike je direktan odgovor na klimatske promene i za rešavanje ozbiljnih poremećaja tržišta usled raznih faktora.

Cilj novog OTP-a je više orijentisan na mere stabilizacije tržišta i prevenciju tržišnih kriza uporedo sa merama održivosti životne sredine.

Uloga proizvodnih organizacija ostaje i nakon ove reforme, one su ključni faktor koji može promovisati saradnju unutar lanca snabdevanja.

Najrazvijeniji je sektor voća i povrća, posebno kroz funkciju proizvodnih organizacija. Uloga NP-a je da podstiču saradnju proizvođača i postizanje ekonomskih koristi od toga.

Uredba (EU-a) o zajedničkom tržištu br. 1308/2013 trenutno je u fazi dalje reforme, ali ključni elementi će ostati u novoj uredbi OTP-a.

Trenutne reforme: Predložene izmene Uredbe OTP-a o PPB 2023 - 2027:

- Izmena Uredbe (EU) 1308/2013 ima za cilj da ažurira odredbe, pojednostavi procedure i obezbedi usklađenost sa svim ostalim propisima u PPB.
- Promene u pravilima koja regulišu Zajedničku organizaciju tržišta (OTP) za poljoprivredne proizvode, šeme kvaliteta EU-a i mere podrške za udaljene regije.
- Pravila sektora vina su takođe deo predloga.

Poglavlje o organizacijama proizvođača prebačeno je iz Uredbe OTP u Uredbu o strateškom planiranju. Deo regulacije strateškog plana su sektorske intervencije – to su obavezni sektori i dobrovoljni sektori po odluci država članica.

Obavezni sektori su:

- voće i povrće
- vino
- pčelarstvo
- hmelj (samo za Nemačku)

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- maslinovo ulje i stone masline. (samo za odabrane zemlje članice - Italija, Grčka, Francuska)
- Goveđe meso, jareće meso, jagnjeće meso

Dobrovoljni sektori se odabiraju od strane država članica, prema svojim odlukama: u ostalim sektorima definisanim u tačkama (a) do (h), (k), (m), (o) do (t) i (v) člana 1 (2) Uredbe (EU) br. 1308/2013 i sektore koji pokrivaju proizvode navedene u Aneksu XIII ove Uredbe * .Glavni elementi OTP Uredbe (EU) 1308/2013:

a) 1. Glavni elementi Uredbe OTP (EU) 1308/2013 Unutrašnje tržište

- Tržišna intervencija u vidu javne intervencije i pomoći privatnom skladištenju za određene proizvode.
- Javna intervencija – proizvode se kupuju i čuvaju se od vlada EU-a ili njihove agencije do njihovog odlaganja.
- Pomoć u privatnom očuvanju – daju se na očuvanje proizvoda od strane organizacija privatnog sektora.

Gore navedene mere se primenjuju samo na zemlje članice EU-a. Vrste intervencija su namenjene održavanju tržišne ravnoteže u okviru 27 ST. Oni podržavaju tržište pomažući u stabilizaciji cena odabranih proizvoda. Kada cena kvalifikovanih proizvoda postane niska zbog prevelike potražnje, nacionalne agencije za plaćanje mogu organizovati da se proizvodi uklone sa tržišta i skladište. Prihvatljivi proizvodi za intervenciju su

- obrano mleko u prahu; puter; pirinčano paddy; obična pšenica; tvrda pšenica; Goveđe meso; teletina; ječam i kukuruz

Tržišne intervencije su otvorene za određene proizvode u određenom vremenskom periodu od strane Evropske komisije. Pomoć za privatno skladištenje je obezbeđena samo za određene proizvode. Proizvodi će se čuvati najmanje dva do tri meseca, a maksimalno pet ili šest meseci. Cilj je rebalans tržišta smanjenjem raspoložive ponude

Privatno očuvanje je moguće za sledeće proizvode

- maslinovo ulje; lanena vlakna; sveža ili ohlađena teletina 8 meseci ili više; puter; sir; obrano mleko u prahu; svinjetina; ovčecog i kozjeg mesa

Pre nego što se bilo koji proizvod stavi u intervenciju ili privatno očuvanje, mora ispuniti specifikacije proizvoda i standard kvaliteta

Relevantno zakonodavstvo:

- Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. kojim se uspostavlja zajednička organizacija tržišta poljoprivrednih proizvoda i ukida Uredbe Saveta (EEC) br. 922/72, (EEC) br. 234/79, (ES) br. 1037/2001 i (ES) br. 1234/2007

PODRŽANE ŠEME

Školska šema – snabdevanje obrazovnih ustanova voćem, povrćem i mlekom

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

U EU postoje školski programi koji pomažu deci da se pridržavaju zdrave ishrane. Nezdrava ishrana, uz nisku fizičku aktivnost, dovode do gojaznosti.

Do 2017. godine postojale su 2 različite šeme: voće, povrće i mleko. Od avgusta 2017. godine, šema voća, povrća i mleka u školskim institucijama EU kombinuje dve prethodne šeme Voće. Šema podržava distribuciju voća, povrća, mleka i određenih mlečnih proizvoda učenicima škola. Starosna granica za decu je od 6 do 10 godina, ali države članice mogu povećati starosni raspon od vrtića do srednje škole (3-18 godina).

Prioritet je za sveže voće i povrće i za mleko. Postoji mogućnost nabavke i sokova i pirea od voća i povrća. Primena školske šeme postoji i za proizvođače, jer oni redovno imaju sigurnu nabavku proizvoda.

Relevantni zakoni:

- Uredba (EU) 1308/2013 o zajedničkoj organizaciji tržišta
- Delegirani akt Komisije (EU) 2017/40 o pomoći Unije za nabavku voća i povrća, banana i mleka u obrazovnim institucijama
- Sprovedbeni akt Komisije (EU) 2017/39 o pravilima za implementaciju 1308/2013.

PROIZVODNE ORGANIZACIJE

Pomažu poljoprivrednicima da smanje troškove transakcija i sarađuju pri preradi i plasmanu svojih proizvoda. Organizacije proizvođača jačaju kolektivnu pregovaračku moć poljoprivrednika uglavnom od:

- koncentracija snabdevanja
- poboljšanje tržišta
- pružanje tehničke i logističke pomoći za svoje članove
- pomažući u upravljanju kvalitetom
- transfer znanja

Proizvodne organizacije (PO) su najbolje razvijene u sektoru voća i povrća, od svih proizvođačkih organizacija koje su priznate u EU 52% čine voće i povrće. Svoje aktivnosti sprovode kroz svoj operativni program.

Operativni program je plan njihovog delovanja za period od 5 godina. Od 2023. do 2027. godine biće moguće imati operativni program od 3 do 7 godina

Operativni programi moraju imati najmanje 2 od dole navedenih ciljeva:

- a. planiranje proizvodnje, uključujući predviđanje i praćenje proizvodnje i potrošnje;
- b. poboljšanje kvaliteta proizvoda, bilo u svežem ili prerađenom obliku;
- c. povećanje komercijalne vrednosti proizvoda;
- d. promocija proizvoda, bilo u svežem ili prerađenom obliku;

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

e. mere zaštite životne sredine, posebno one koje se odnose na vodu i ekološki prihvatljive metode proizvodnje, uključujući organsku poljoprivredu;

(f) sprečavanje i upravljanje krizama

Operativni fond formiraju članovi organizacija proizvođača i koristiće se za finansiranje operativnog programa koji su podnele i odobrile države članice. Postoji finansijska pomoć EU-a za operativni fond proizvodnih organizacija gde one predstavljaju, upravljaju i sprovode operativni program

Države članice treba da stvaraju nacionalne strategije za operativne programe za organizacije proizvođača na nacionalnom nivou

Nacionalna strategija će uključivati analizu početne situacije, identifikovati i proceniti prioritetne potrebe, ciljeve, očekivane rezultate i kvantifikovane ciljeve u odnosu na početnu situaciju, kao i instrumente i radnje za postizanje ovih ciljeva. Nacionalne strategije prate i ocenjuju sprovođenje operativnih programa

Kriterijumi za priznavanje i drugi zahtevi za proizvođačke organizacije navedeni su u Delegiranoj uredbi (EU) 2017/891

Proceduru za priznavanje proizvodne organizacije utvrđuje država članica u skladu sa Uredbom (EU) 1308/2013, a primenjuje se u nacionalnom zakonodavstvu svake države članice. Priznanje se dodeljuje samo kada podnosilac zahteva ispunjava kriterijume koje je postavila država članica.

- **Pokrivenost proizvoda** - proizvod ili grupe proizvoda (voće ili povrće, voće i povrće, voće i povrće namenjeno samo za preradu)

- **Minimalni broj članova** – broj članova određuju države članice u svom nacionalnom zakonodavstvu. Na primer, Republika Slovačka, Slovenija i Hrvatska postavile su minimalni broj članova na 5.

- **Minimalna vrednost proizvodnje** kojom se trguje u 3 godine pre godine primene. Minimalni iznos određuju države članice. Na primer, minimalni obim proizvodnje kojim se trguje u Slovačkoj je 100.000 evra.

- **Minimalno vremensko trajanje** članstva ne bi trebalo da bude kraće od 1 godine

Odnosi sa drugim programima – ruralni razvoj, državna pomoć i promotivni programi – su jasno definisani. Država članica će obezbediti da korisnik dobije podršku za određenu akciju u okviru samo jedne šeme. Država članica može pružiti nacionalnu finansijsku pomoć ako je nivo organizovanosti u državi članici niži od 20%. Države članice mogu zahtevati delimičnu nadoknadu nacionalne finansijske pomoći od Evropske komisije

Države članice mogu takođe priznati udruženja proizvodnih organizacija i transnacionalne proizvodne organizacije. Pravila za te vrste organizacija su navedena u Uredbi (EU) 1308/2013 i Delegiranoj uredbi (EU) 2017/891

Relevantno zakonodavstvo:

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- Uredba (Be) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta od 17. decembra 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju van snage Uredbe Saveta (EEC) br. 2454/93 922/72, (EEC) br. 234/79, (ES) br. 1037/2001 i (ES) br. 1234/2007
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2017/891 od 13. marta 2017. kojom se dopunjava Uredba (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta o sektoru voća i povrća i prerađenog voća i povrća i dopuni Uredbe (EU) br. 1308/2013 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta o kaznama koje se primenjuju u tim sektorima i o izmenama i dopunama Uredbe Komisije za sprovođenje (EU) br. 543/2011
- Sprovedena uredba Komisije (EU) 2017/892 od 13. marta 2017. godine o utvrđivanju pravila za sprovođenje Uredbe (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta o sektoru voća i povrća i prerađenom voću i povrću

SEKTOR VINA

Donji navedeni instrumenti određeni u Uredbi (EU) br. 182/2011; 1308/2013 su primenjene za sektor vina.

Nacionalni programi podrške povećavaju produktivnost proizvođača vina, efikasnost opreme za proizvodnju vina i kvantitativno i kvalitativno prilagođavanje vinskih proizvoda EU-a s potražnjom tržišta. Nacionalni programi podrške su finansiraju 100% od EU.

Nacionalni programi podrške u državama članicama EU mogu se sastojati od:

- Promocija u trećim zemljama
- Restrukturiranje i konverzija vinograda
- Presađivanje iz zdravstvenih ili fitosanitarnih razloga
- Zelena berba
- Uzajamni fondovi
- Osiguranje žetve
- Investicije
- Inovacije u sektoru vina
- Destilacija nusproizvoda.

Države članice EU-a su u obavezi da uspostave nacionalni program podrške i mogu birati između navedenih mera. Trajanje nacionalnih programa podrške je 5 godina

- Šema ovlašćenja za sadnju vinove loze

Pravo na sadnju se može dodeliti sledećim državama članicama EU-a sledi:

Češka, Nemačka, Grčka, Španija, Francuska, Italija, Kipar, Luksemburg, Mađarska, Malta, Austrija, Portugal, Slovenija i Slovačka.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- Tržišni standardi određeni za sektor vina: definicije i opisi prodaje, Enološke prakse, klasifikovane vinske sorte grožđa itd.

- Posebne odredbe za uvoz vina
- Oznake porekla, geografske oznake (PDO/PGI) i tradicionalni izrazi u vinu

Sektori

Relevantno zakonodavstvo:

- Uredba EU 1308/2013 – stvaranje zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda.
- Uredba EU 1306/2013 – o finansiranju, upravljanju i praćenju zajedničke poljoprivredne politike.
- Delegirana uredba EU 2019/934 u vezi sa vinskim područjima u kojima se može povećati jačina alkohola, ovlašćene enološke prakse i ograničenja koja se primenjuju na proizvodnju i čuvanje proizvoda od grožđa, minimalni procenat alkohola za nusproizvode i njihovo uništavanje, i objavljivanje dosijea OIV-a.
- Delegirana uredba EU 2019/33 – u vezi aplikacija za zaštitu oznaka porekla, geografskih oznaka i tradicionalnih pojmova u sektoru vina.
- Delegirana uredba od 83421`654 EU 2018/273 – u vezi sa šemom ovlašćenja za zasade vinove loze, registrom vinograda, dokumentima i pratećim sertifikatima, internim i eksternim registrom, obavezne deklaracije, obaveštenjem i objavljivanjem obaveštenih informacija, kontrole i relevantne kazne.
- Delegirana regulativa od EU 2016/1149 – u vezi sa nacionalnim programima podrške u sektoru vina.

SEKTOR PČELARSTVA

Nacionalni programi mogu podržati unapređenje opštih uslova za proizvodnju i plasman pčelarskih proizvoda u zemljama članicama EU-a. Nacionalni programi u oblasti pčelarstva obuhvataju period od tri godine. Ovi programi se razvijaju u saradnji sa reprezentativnim organizacijama iz oblasti pčelarstva. Doprinos EU-a nacionalnim programima je 50% ukupnih rashoda u državi članici. Države članice su dužne da izvrše studiju o strukturi proizvodnje i trgovine u sektoru pčelarstva na svojoj teritoriji.

Dole navedene mere mogu biti obuhvaćene u programe pčelarstva:

- a. tehnička pomoć za pčelare i pčelarskim organizacijama
- b. borba protiv napadača i bolesti pčelinjih košnica, posebno varooze
- c. racionalizacija transhumanosti
- d. mere podrške laboratorijama za analizu pčelarskih proizvoda kako bi se pomoglo pčelarima da trguju i povećaju vrednost svojih proizvoda
- e. mere podrške popunjavanju košnica u Evropskoj uniji

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

f. saradnja sa specijalizovanim telima za realizaciju programa primenjenih istraživanja u oblasti pčelarstva i pčelarskih proizvoda

g. praćenje tržišta

h. unapređenje kvaliteta proizvoda sa ciljem iskorišćavanja potencijala proizvoda na tržištu.

Relevantno zakonodavstvo:

• UREDBA (EU) br. 1308/2013 PARLAMENTA I EVROPSKOG SAVETA od 17. decembra 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju van snage Uredbi Saveta (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. /2013 1037/2001 i (EC) br. 1234/2007

Sektor hmelja - samo Nemačka - se ne primenjuje na Kosovu

Maslinovo ulje i stolne masline za 3 zemlje članice EU (Grčka, Italija, Francuska) – se ne primenjuje na Kosovu

Pravila EU-a o fiksiranju cena i drugim parametrima neophodnim za tržišne mere za različite poljoprivredne proizvode – odnedavno se ne primenjuju na Kosovu.

a) Geografski pokazatelji

Uspostaviti prava intelektualne svojine za određene proizvode, čiji su kvaliteti posebno vezani za oblast proizvodnje.

Sistem geografskih oznaka EU-a štiti nazive proizvoda koji potiču iz određenih regiona i imaju specifične kvalitete ili uživaju reputaciju povezanu sa teritorijom proizvodnje. Razlike između MOM-a i MTGJ-a uglavnom se odnose na to koliko sirovina proizvoda treba da dolazi iz područja, ili koliki deo proizvodnog procesa treba da se odvija unutar određenog regiona.

Geografske oznake obuhvataju:

MOM - Oznaka zaštićenog porekla (hrana i vino)

- Svaki deo procesa proizvodnje, prerade i pripreme mora da se odvija u konkretnom regionu. Za vina to znači da grožđe mora da dolazi isključivo sa geografskog područja gde se vino proizvodi.

MTGJ - Zaštićena geografska oznaka (hrana i vino)

- Najmanje jedna od faza proizvodnje, prerade ili pripreme odvija se u regionu.

– U slučaju vina, to znači da najmanje 85 odsto upotrebljenog grožđa mora da potiče isključivo sa geografskog područja gde se vino stvarno proizvodi.

TGJ - Geografska oznaka (alkoholna pića i aromatizovana vina).

TGJ štiti naziv alkoholnog pića ili aromatizovanog vina poreklom iz zemlje, regiona ili lokaliteta gde se određeni kvalitet, reputacija ili druge karakteristike proizvoda suštinski pripisuju njegovom geografskom poreklu.

- Najmanje jedna od faza destilacije ili pripreme se odvija u regionu, sirovi proizvodi ne moraju da dolaze iz regiona.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- Etiketiranje i prezentacija u sektoru vina
- Posebne odredbe za popis proizvodnog potencijala, imenovanje nadležnih državnih organa.

STG - Garantovani tradicionalni specijaliteti (proizvodi i hrana)

STG se odnosi na proizvod za koji se njegovi specifični kvaliteti odnose na sastav, proizvodnju ili metod prerade zasnovan na tradiciji. Naglašava tradicionalne aspekte. TSG se određuje sa dva elementa: specifičnost i tradicija. Odnosi se na korišćenje znanja, drevne prakse, tipičnih, nacionalnih, regionalnih ili lokalnih specifičnosti, ali koje se lako mogu napraviti u inostranstvu ili regionu porekla, ili čak dobiti kroz proizvodnju proizvoda.

Relevantno zakonodavstvo:

- Uredba EU-a 1151/2012 o šemama kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i hrane
- Uredba EU-a 664/2014 o logotipima koji će se koristiti za PDO, PGI i TSG
- Uredba EU-a 668/2014 kako treba da se implementira uredba EU-a 1151/2012 o šemama kvaliteta poljoprivrednih proizvoda i hrane

a) Tržišni standardi

Usvajanje tržišnih standarda za voće i povrće je dobro poznato u sektoru kao sredstvo za garantovanje minimalnog kvaliteta, transparentnosti tržišta i zadovoljstva između kupca i potrošača. Ovo uključuje obezbeđivanje jednakih uslova za proizvođače, prerađivače i trgovce na malo i olakšavanje trgovine ovim proizvodima. Iz perspektive privatnog sektora, upotreba tržišnih standarda otvara tržišta, pojednostavljuje ugovore kroz usklađene specifikacije proizvoda, ujednačava kvalitet proizvoda koje proizvode različiti farmeri, dok inspekcije grade sigurnost i grade reputaciju sektora.

Evropska unija ima dugu istoriju regulisanja tržišta voća i povrća. Prvo postavljanje standarda tržišta voća i povrća datira iz Uredbe Saveta br. 158/66 / EEC od 25. oktobra 1966. godine, kojim su uspostavljeni „Zajednički standardi kvaliteta“ za voće i povrće koje se prodaje u Evropskoj zajednici. Dalje promene su usledile 1972. godine, kada je član 2 Uredbe (EEZ) br. Uredba Saveta (EC) br. 1035/72 od 18. maja 1972. o uspostavljanju OTP-a za voće i povrće predviđa da se zajednički standardi kvaliteta mogu uspostaviti, prema proizvodu ili grupi proizvoda, za proizvode koji se isporučuju sveže potrošaču. Specifični standardi za proizvode razvijeni u skladu sa članom 2 Uredbe (EEZ) br. 1035/72 ostala je na snazi do Uredbe (EZ) br. 2200/96 od 28. oktobra 1996. (OPM za voće i povrće), kojim je uspostavljen novi set standarda koji je morao da uzme u obzir standarde UNECE za sveže voće i povrće.

Počevši od 2007. godine, tržišni standardi utvrđeni Uredbom Saveta (EZ) br. 2200/96 postepeno su zamenjeni novim setom standarda razvijenim u skladu sa članom 2 Uredbe Saveta (EZ) br. 1182/2007 od 26. septembra 2007. godine, uzimajući u obzir standardne preporuke koje je usvojila UNECE. Trenutna formulacija tržišnih standarda za voće i povrće proizilazi iz Uredbe Komisije (EZ) br. 1221/2008 od 5. decembra 2008. godine, kojim je izmenjena i dopunjena Uredba (EZ) br. 1580/2007, kojim se uvodi –

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

između ostalog – „opšti marketinški standard“ za sveže voće i povrće, koji uključuje neke proizvode koji više nisu obuhvaćeni posebnim tržišnim standardima².

Ukidanje Uredbe (EZ) br. 1580/2007, Uredba Komisije za sprovođenje (EU) br. 543/2011 od 7. juna 2011. godine, koji utvrđuje detaljna pravila za sprovođenje Uredbe (EZ) br. 1234/2007 („Uredba o jedinstvenom OTP-u“) u sektoru voća i povrća (sveže i prerađeno)), koja je trenutno na snazi, konačno je definisala postojeći pravni osnov tržišnih standarda u Evropskoj uniji. Recital 65 Uredbe OTP br. 1308/2013 potvrđeno je održavanje tržišnih standarda po sektorima ili proizvodima, u cilju uzimanja u obzir očekivanja potrošača i doprinosa poboljšanju ekonomskih uslova za proizvodnju i plasman poljoprivrednih proizvoda i njihovog kvaliteta.

Nedavna procena primene tržišnih standarda u EU potvrđuje da je usvajanje tržišnih standarda uglavnom bilo efikasno u postizanju predviđenih ciljeva i da nije izazvalo značajne negativne/neočekivane efekte. Posebna procena koja se fokusira na delotvornost odredaba o klasifikaciji svežeg voća i povrća (Uredba (EU) br. 543/2011) u podršci interesima proizvođača i trgovaca i olakšavanju trgovine izvršena tokom procene potvrdila je opšte zadovoljstvo poslovne zainteresovane strane. Učinci u pogledu efikasnosti zamene specifičnih tržišnih standarda za 26 sorti svežeg voća i povrća opštim tržišnim standardom su bili upitni u očima zainteresovanih strana: međutim, nema negativnih efekata takve zamene u trgovini unutar EU i nestalnosti cena dotičnih proizvoda. Na jednak način, nijedna potreba za razvojem tržišnih standarda EU za proizvode kao što su krompir (svež i za prerađivanje) i prerađeno voće i povrće koji trenutno nisu obuhvaćeni tržišnim standardima EU-a. Što se tiče efikasnosti usvajanja tržišnih standarda, pokazalo se da potrošači nisu baš svesni tržišnih standarda i njihovih benefita: ovo može ograničiti moć procene proporcionalnosti troškova u odnosu na prednosti tržišnih standarda EU-a iz perspektive potrošača. Procena je pokazala da je potencijal za pojednostavljenje tržišnih standarda EU-a za sveže voće i povrće generalno ograničen.

Glavni članovi koje treba uzeti u obzir prilikom izrade nacrtu zakona o uređenju poljoprivrednog tržišta ili usklađivanju našeg zakonodavstva sa akquis-em u pogledu tržišnih standarda su:

Relevantno zakonodavstvo:

- Uredba (EU) br. 1308/2013 (uglavnom naznačava koji proizvodi, cena, za koji period godine, kada država treba da interveniše, itd.);
- Uredba Saveta (EZ) br. 1234/2007, od 22. oktobra 2007. godine, kojim se uspostavlja zajednička organizacija poljoprivrednih tržišta i posebne odredbe za pojedine poljoprivredne proizvode (čl. 113, 113 a);

Uredba Komisije (EU) Uredba za sprovođenje br. 543/2011, od 7. juna 2011. godine, kojim se utvrđuju detaljna pravila za sprovođenje Uredbe Saveta (EZ) br. 1234/2007 u vezi sa sektorima voća i povrća i prerađenim voćem i povrćem, posebno članom 3, i aneksom I deo A Uredbe 543/2011, članom 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 45, 16, 17, 18 kao i drugi aneksi Uredbe 543/2011.

d) Trgovina sa trećim zemljama (van EU):

² Proizvodi koji više nisu obuhvaćeni posebnim marketinškim standardima su: kajsije, artičoke, špagle, patlidžani, avokado, pasulj, prokulice, šargarepa, karfiol, trešnje, tikvice, krastavci, gajene pečurke, beli luk, praziluk, lešnik u ljusci, kupus glavica, dinja, luk, grašak, šljive, prugasti celer, spanać, orasi u ljusci, lubenica i cikorija

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Pravila o uvoznim i izvoznim dozvolama, uvoznim carinama, tarifnim kvotama, zaštitnim merama i izvoznim refundacijom-dopunjavanjem.

e) Pravila konkurencije

Konkurencija i poljoprivreda; koji se primenjuje na sve sporazume, odluke i prakse iz člana 101 (1) i člana 102 TFEU u vezi sa proizvodnjom ili marketingom poljoprivrednih proizvoda.

d) Državna pomoć za poljoprivredu

Nacionalna podrška koju je objavila i odobrila EU. Odredbe o državnoj pomoć su primenljive u zemljama članicama EU-a.

d) Opšta pravila

Vanredne mere: mere protiv poremećaja tržišta, mere u vezi sa bolestima životinja i gubitkom poverenja potrošača zbog rizika po javno zdravlje, od životinja ili biljaka. Pravila komunikacije i izveštavanja.

Bodovi d-g nisu primenjivi pre članstva Kosova u EU.

III. Situacija u određenim sektorima na Kosovu

1. Organizacija tržišta

Kosovo još uvek nema Zakon o organizovanju tržišta poljoprivrednih proizvoda usklađen sa Uredbom (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta o uspostavljanju zajedničke tržišne organizacije za poljoprivredne proizvode, koja se naziva i "OTP regulative". Međutim, nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (mart 2016) predviđa pripremu takvog zakona u skladu sa njegovim kratkoročnim ciljevima. Uredba OTP-a podstiče poljoprivrednike da osnuju proizvodne organizacije (PO) kako bi ojačali svoju tržišnu poziciju kroz jaču pregovaračku poziciju sa maloprodajnim sektorom, kao i kroz planiranje proizvodnje, inovacije i prevenciju kriza i mere upravljanja. Kosovo trenutno ima važno zakonodavstvo za udruženja proizvođača, ali je zemlja daleko od uspostavljanja pravne i institucionalne strukture neophodne za pravilno organizovanje poljoprivrednih proizvođača. **Poglavlje VII kosovskog zakona** br. 03/L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju se bavi organizacijom proizvođača, prerađivača i trgovaca poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima, ali to čini površno. Tačnije, sve što zakon kaže jeste da se "proizvođači, prerađivači i trgovci poljoprivrednih i poljoprivredno-prehrambenih proizvoda mogu organizovati u različitim oblicima za podršku poljoprivredi" i konkretnim oblicima organizovanja, kao i kriterijumima koje treba da ispunjavaju organizacije i udruženja proizvođača utvrđuju se podzakonskim aktima Ministarstva; međutim, takvi akti još nisu izdati.

Novi Nacrt zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju, koji je u završnoj fazi usvajanja, odnosi se u članu 14 na mere uređenja tržišta, odnosno mere i pravila unutrašnjeg tržišta i mere u trgovini sa drugim zemljama, a u Nacrtu zakona se navodi da omogućava MPŠRR i usvajanje podzakonskih akata. U članu 1. Nacrt zakona navodi usklađenost sa Uredbom (EU) br. 1308/2013 o Zajedničkoj organizaciji tržišta.

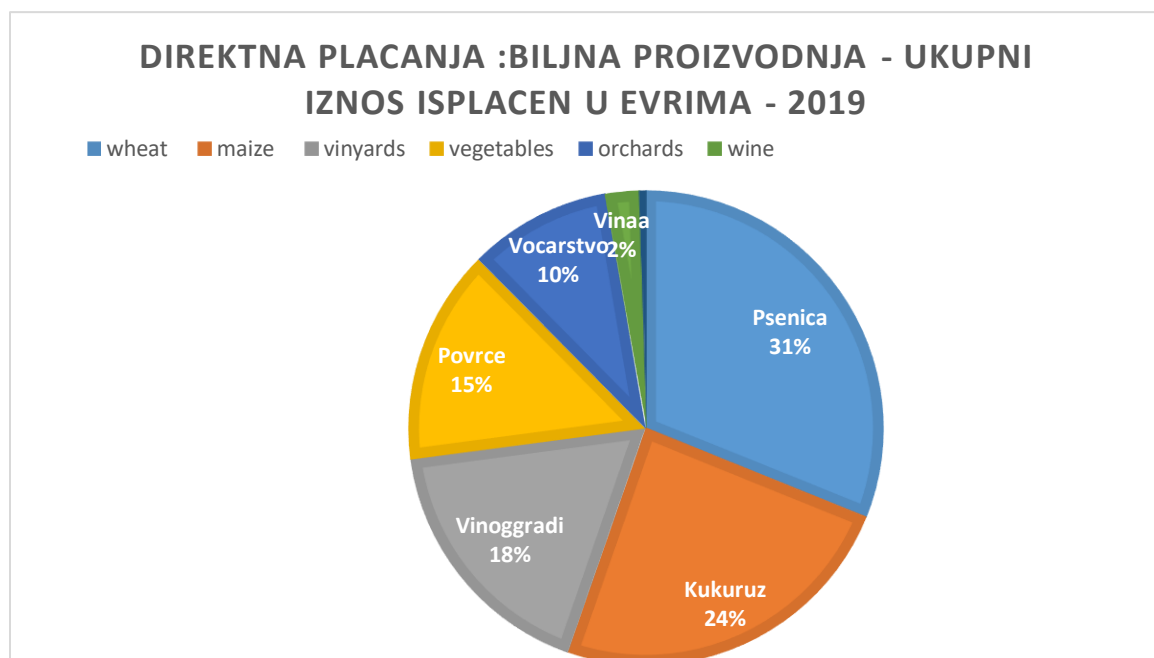
Novi nacrt zakona takođe proširuje ulogu organizacija privatnih proizvođača na član 23. i odnosi se na prodaju poljoprivrednih proizvoda prema članu 24.

Novi nacrt zakona takođe proširuje ulogu ili privatnu organizaciju proizvođača u članu 23 i odnosi se na prodaju poljoprivrednih proizvoda prema članu 24.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Mere podrške direktnom plaćanju već su sprovedene u različitim sektorima. Direktna plaćanja se vrše uglavnom za žitarice, stoku, mlečne proizvode, postojeće vinograde i vino i sektor pčelarstva na Kosovu. Podržava se takođe i voće i povrće, posebna podrška za maline je data od 2019. godine.

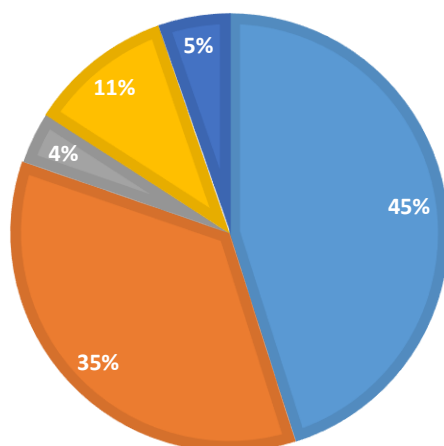
Slika 1

Slika 2

**DIREKTNA PLACANJA: BILJNA PROIZVODNJA
BROJ HA PLACENIH- 2019**

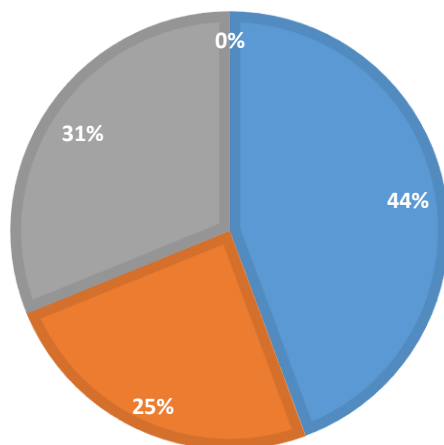
■ wheat ■ maize ■ vineyards ■ vegetables ■ orchards

Slika 3

**DIREKTNA PLACANJA ZA STOCARSTVO I MLEKO -
UKUPNI IZNOS ISPLACEN U EVRIMA 2019**

■ dairy cows ■ sheep and goat ■ bees ■ milk

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Programi ruralnog razvoja su orijentisani ka investicijama. Su 5 mera, 2 za investicije u poljoprivredi, 1 za diversifikaciju farmi i 2 za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta. Ukupan iznos projekata projektovanih u PRP-u za 2019. godinu iznosio je 23 500 000,- EUR.

2. Tržišni standardi

Trenutna situacija na Kosovu je potpuno drugačija pošto zvanični tržišni standardi za voće i povrće ne postoje u zemlji. To ne znači da svo voće i povrće na Kosovu nije standardizovano.

Postoje primeri da izvoznici usvajaju tržišne standarde koje postavljaju kupci, u nekim slučajevima pozivajući se na standarde UNECE, a supermarketi su počeli da obeležavaju sveže proizvode u prodavnicama kategorijama kvaliteta i porekla (ovo zadnje je obavezna sa jednom drugom posebnom zakonskom odredbom).

U praksi, standardizacija voća i povrća na Kosovu se sprovodi na najmanje tri različita nivoa:

Tradicionalni kanali: većina voća i povrća koje se prodaje duž tradicionalnih kanala nije formalno standardizovano, iako se dobar deo njih de facto pridržava odgovarajućih standarda kvaliteta. Međutim, označavanje se ne koristi na ovim kanalima.

Supermarketi: proizvodi koji se nude na prodaju potrošačima su praćeni etiketom koja označava klasu kvaliteta i zemlju porekla. Ako ovaj rezultat procesa standardizacije unutar lanca snabdevanja ili dodavanja informacija iz supermarketa u prodavnicu treba proveriti.

Izvoz: izvoz je standardizovan prema tržišnim standardima koje su određeni od kupaca i odobrenih od kosovskih izvoznika.

Postoje poljoprivredna preduzeća koja poboljšavaju kvalitet, stimulišu poljoprivrednike na to (plaćaju po kvalitetu), primenjujući tržišne standarde u saradnji sa svojim kupcima.

300.000 tona godišnje proizvodnje voća i povrća. Fragmentacija proizvodnje (manje od 5,00 ha po farmi-gazdinstvu), ukupno 100.000 poljoprivrednih gazdinstava (podaci će biti analizirani i detaljnije). Dobar kvalitet sirove proizvodnje.

Procenjuje se na 10.000 tona izvoza (CEFTA). Procenjuje se na 70.000 tona uvoza. (Podaci će biti potvrđeni daljom analizom, drugi izvori procenjuju uvoz na viši nivo)

Fragmentacija postoji i na maloprodajnom nivou (u malom stepenu), dok se određena koncentracija primećuje u supermarketima, koji su u porastu. Trgovina na veliko voćem i povrćem je i dalje organizovana na tradicionalan način, pri čemu veletrgovci jednostavno trguju proizvodima, bez dodavanja posebnih usluga. Fragmentirano usvajanje standarda kvaliteta. Prisutni su u supermarketima i izvozu, a još uvek niža u maloprodaji i veleprodaji na tradicionalan način.

Usvajanje standarda kvaliteta nije dosledno u celom sektoru. Prisutni su u supermarketima i izvozu, još uvek niži u tradicionalnom sektoru maloprodaje i veleprodaje.

Pravna situacija na Kosovu u vezi sa tržišnim standardima:

MTI je od 2009. godine pripremio Zakon br.03/L-144 o standardizaciji. Ovim zakonom definisane su procedure standardizacije i institucije nadležne za standarde. Prema ovom zakonu, oblast standardizacije delatnosti ima za cilj: povećanje stepena bezbednosti proizvoda i procesa, u funkciji

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

zahteva za održavanje i unapređenje kvaliteta života, zdravstvene bezbednosti, zaštite životne sredine i potrošača, obezbeđivanjem pravila o zaštiti životne sredine i potrošača obezbeđivanje zajedničkih pravila zatim promovišu kvalitet različitih proizvoda, procesa i usluga prema određenim standardima i obezbeđuju racionalno korišćenje materijala i energije, kao i efikasnost rada i pomažu u otklanjanju tehničkih barijera u međunarodnoj trgovini.

Ovaj zakon takođe reguliše mandat Kosovske agencije za standardizaciju (KAS). Prema ovom zakonu, KSA je: nacionalno telo za standardizaciju u Republici Kosovo za izradu, priznavanje, usvajanje, usvajanje i objavljivanje standarda u svim sektorima privrede, osim onih u oblasti telekomunikacija. AKS posluje u okviru Ministarstva trgovine i industrije.

U cilju postizanja najprofesionalnijih standarda sa zakonodavstvom o standardizaciji, dozvoljeno je angažovanje relevantne ekspertize preko tehničkih komiteta. Tehnički komiteti su grupe stručnjaka za standardizaciju koji nisu deo internih struktura AKS i posvećeni su određenim oblastima standardizacije. Tehnički komiteti se obrazuju i raspuštaju na predlog Saveta za profesionalnu standardizaciju (PSC) i odlukom Izvršnog direktora AKS. Učešće u tehničkim komitetima je dobrovoljno i otvoreno za sve zainteresovane strane.

Ovaj zakon takođe reguliše procedure za izradu, usvajanje, odobravanje i objavljivanje kosovskih standarda. Prema ovom zakonu, svaki subjekt može podneti predlog AKS, praćeno relevantnim obrazloženjem za izradu, usvajanje i odobravanje kosovskog standarda. Procedura za izradu, usvajanje i odobravanje kosovskih standarda treba da određuje: ciljeve koje treba postići predloženim standardom; ekonomski faktori i uticaj; izvori finansiranja i ekspertize; moguće primene standarda, u okviru ocenjivanja usaglašenosti; veze sa drugim standardima.

Korišćenje evropskih i međunarodnih standarda koji su standardi spremni za javnu upotrebu dozvoljeno je njihovim priznavanjem i usvajanjem da se priznaju kao kosovski standardi i kao takvi se primenjuju na isti način kao i kosovski standardi kroz: priznavanje, usvajanje, usvajanje i pripremu kao standard na službenim jezicima. Potvrđivanje odobrenja kao kosovskih standarda vrši se kroz pripremu zvaničnog dokumenta za odobrenje, kao i objavljivanje u periodičnom biltenu AKS. Priznavanjem, usvajanjem evropskih i međunarodnih standarda kao kosovskih standarda, stavlja se van snage svaki kosovski standard ili drugi normativni akt koji je u suprotnosti sa evropskim.

Sa nacionalnim zakonodavstvom: Zakon br.06/L-019 o standardizaciji, Zakon br.04/L-026 o trgovačkim markama, Zakon br.05/L-051 o geografskim oznakama, Zakon br.04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti, Zakon br.04/L-078 o opštoj bezbednosti proizvoda, zakon br.04/L-191 o stočarstvu, zakon br. 2004/21 o veterini, zakon 03/L-016 o hrani, zakon br. 02/L-111 o pčelarstvu i Zakon br.02/L-85 o ribarstvu i akvakulturi nemaju mnogo standarda koji su realizovani. Iako je bilo kontinuiranih inicijativa i postoje do sada, samo nekoliko standarda je realizovano, a neki drugi su u procesu.

Zakonom br. 04/L-191 o stočarstvu, članom 31 je pripremljena pravna osnova za pripremu standarda za stočarske proizvode na farmi. Prema ovom zakonu, poljoprivredni proizvodi su sveže mleko, životinje za klanje, jaja i med.

Prema članu 20 Zakona br. 03 / L-098 o poljoprivredi i ruralnom razvoju, Kosovo već ima registar (bazu podataka) trgovaca poljoprivrednim proizvodima i poljoprivrednim inputima. Novim zakonom o uređenju tržišta poljoprivrednih proizvoda predviđenim ovim ugovorom biće regulisane i kontrole. U principu, očekuje se da kontrole usklađenosti sa tržišnim standardima u pogledu voća i povrća

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

sprovode poljoprivredni inspektori (unutrašnje tržište) i fitosanitarni inspektori (trgovina sa trećim zemljama); međutim, efikasna kontrola pristupa na Kosovu biće predmet novog zakonodavstva predviđenog za izradu ovog ugovora.

Novi nacrt zakona sadrži, u Poglavlju VII, detaljnije odredbe u vezi sa “Kvalitetnim i tržišnim standardima i šemama kvaliteta za poljoprivredne i prehrambene proizvode”, koji takođe treba dalju evaluaciju u odnosu na novo zakonodavstvo Tužilaštva koje se pominje u ovom concept dokumentu.

Treba naglasiti da Kosovo takođe ima Zakon br. 03/L-181-Zakon o tržišnoj inspekciji i inspeksijskom nadzoru koji definiše principe, organizaciju, nadležnosti i procedure nadzora tržišne inspekcije na teritoriji Republike Kosovo, kako bi se obezbedilo da su proizvodi u skladu sa zakonskim zahtevima, definisane odgovarajućim zakonima i ne ugrožavaju zdravlje, bezbednost ili druga pitanja u vezi sa zaštitom javnog interesa. Tržišna inspekcija je izvršni organ u okviru Ministarstva trgovine i industrije, koji vrši nadzor nad tržištem na Kosovu. Zakon br.04/L-186 izmene i dopune Zakona br.03/L-181 o tržišnoj inspekciji i inspeksijskom nadzoru.

Trenutno Inspektorat Ministarstva trgovine i industrije nema mnogo iskustva u hrani. Kosovska agencija za hranu i veterinu ima agronome koji su specijalizovani za fitosanitarne kontrole i imaju iskustvo u kontroli hrane.

Tabela 6: Tabela sažetka koncept dokumenta

Naslov	Nacrt dokumenti za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda
Odgovorno Ministarstvo	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja (MPŠRR)
Kontaktna osoba	Isuf Cikaki- MPŠRR, direktor Departamenta za poljoprivrednu politiku i tržišta (DDPPT) isuf.cikaqi@rks-gov.net
PAPQ	• Program Vlade Republike Kosovo 2021-2025, Cilj 2.10. • Plan strateških dokumenata 2020-2021 (PMO)
Strateški prioritet	8. Nacionalna strategija razvoja 2016-2021 9. Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA) 2017-2021 10. Evropska reformaska agenda 2 11. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (Glava IV, Poglavlje II) 12. Strateški indikativni dokument za Kosovo 2014-2020 (IPA II)
Radna grupa	1. MPŠRR • Isuf Cikaqi, Direktor DPPT (rukovodilac RG) • Habil Sheqiri, DPPT • Bali Lestrani, DPPT • Mirjeta Salihaj, DPPT • Arsim Memaj, DPPT • Merita Ramaxhiku, Departament za Savetodavne Usluge • Isah Rudaku, Pravni Departament • Hakile Xhaferi, DEAPS • Sebahate Haradinaj, Departament za Evropske Integracije • Leonora Arifi, Divizije za Komunikacije • Arian Bugari, Politički Savetnik Ministra • Veton Cocaj, Divizija za Finansije

	2. Kancelarija Premijera (KP) • Ekrem Ahmeti, Sekretariati Koordinues Qeveritar • Valbona Fetahu, Pravna kancelarija • Hysni Nura, Agencija za evropske integracije 3. Ministarstvo trgovine, industrije i preduzetništva (MTIE) • Milazim Xani 4. Ministarstvo Finansija (MF) • Albulena Blaku 5. Agencija za hranu i veterinu (AHV) • Ilirjana Zymberi 6. Carina Kosova (CK) • Sali Hoda
Dodatne Informacije	Koncept Dokumentat-KD - je izrađen na osnovu Poslovnika Rada Vlade, br. broj 09/2011 i Uputstvo i Priručnik za izradu nacrt dokumenata usvojenih Odlukom Vlade br.20/20 od dt.20.12.2017.godine (KP).

Poglavlje 1: Definisanje problema

U Republici Kosovo ne postoji poseban zakonski okvir za sprovođenje većine mera za regulisanje tržišta poljoprivrednih proizvoda, kao što je regulisano i sprovedeno u zemljama EU-a. Primena pravila o organizaciji tržišta će omogućiti olakšavanje poljoprivredne proizvodnje i trgovine na Kosovu i biće jedan od ključnih koraka ka sistemu organizacije tržišta EU-a.

U poslednje vreme u RKS nije moguće sprovesti sve mere OTP-a pošto Kosovo još uvek nije članica EU. Političke odluke moraju biti donete o delimičnoj primeni OTP-a, sve dok Kosovo ne uđe u pretpristupni period i ne stvori uslove za nesmetan prelazak na sistem EU-a u OTP.

Mere na unutrašnjem tržištu Zajedničke organizacije tržišta nisu primenljive na Kosovu jer ne postoje preduslovi. Ali u zavisnosti od razvoja mogu postojati državne mere za programe podrške kreirane i finansirane iz budžeta RKS-a. Državne mere biće postavljeni za školske šeme i za proizvođačke organizacije, za:

1. **Školske šeme:** primenjene su u nekim opštinama bez učešća vlade. Preporučuje se da se školske šeme implementiraju na Kosovu na nacionalnom nivou, koja bi trebalo regulisati relevantnim zakonima,
2. **2. Organizacije proizvođača:** Uzimajući u obzir da još uvek ne postoji pravni osnov za uspostavljanje oblika saradnje u sektorima, pilot projekti za sektor voća i povrća kroz uspostavljanje odredbi za organizacije proizvođača u ovom sektoru su prilika da se ova oblast reguliše... Zakon će biti predložen zakon o uređenju tržišta sa kriterijumima za funkcionisanje proizvodnih organizacija (kriterijumi priznavanja) i podzakonski akti sa detaljnim pravilima za proizvođačke organizacije (minimalni broj članova, minimalna vrednost trgovane proizvodnje).

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

3. **Geografske oznake:** Za lokalne proizvođače postoji dobra prilika da povećaju vrednost poljoprivrednih proizvoda sa Kosova uvođenjem mera za geografske oznake u poljoprivrednim proizvodima. Šeme kvaliteta OTP-a daju dodatnu vrednost za specifične poljoprivredno-prehrambene proizvode unutar EU-a, tako da postoji mogućnost da će i zemlje van Evropske unije imati koristi od ovih šema. Primeri za to su Crna Gora i Albanija za geografske indikatore za vino.
4. **Tržišni standardi:** Nedostatak tržišnih standarda za poljoprivredne proizvode, posebno za sveže voće i povrće, smanjuje konkurentnost lokalne poljoprivrede u celom tržišnom lancu i doprinosi slabljenju funkcionisanja lokalnog Brend-a-marke poljoprivrednih proizvoda.
Iako ne postoje važeći tržišni standardi na Kosovu, naši trgovci imaju mogućnost da izvoze svoje proizvode u EU ispunjavajući standarde prema zahtevima uvoznika.

S obzirom da se usvajanjem tržišnih standarda očekuje izbor tržišnog proizvoda,, uklanjanjem sa tržišta proizvoda koji ne ispunjava minimalne uslove kvaliteta, nameće se potreba da se olakša određivanje ovog proizvoda u preradi. Ovo treba postići kroz javnu podršku prerađivačkom sektoru, uključujući oblik kratkoročnog i srednjoročnog skladištenja proizvodnje, koliko je to moguće.

Tabela 7: Relevantni politički dokumenti, zakoni i podzakonski akti

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aktuelni zakon	zakonodavstvo EU-a	Vezano za politiku ili planskog dokumenta onlajn i pravnih akata u Službenom glasniku	Državne institucije odgovorne za sprovođenje	Uloga i zadaci institucije(a)
hrana za životinje		)		
Zakon br.03/L-98 o poljoprivredi i ruralnom razvoju (Poglavlje VII)	UREDBA (EU) br.1308/2013 EVROPSKOG PARLAMENTA I SAVETA, 17. decembar 2013 uspostavljanje zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i ukidanje Uredbe Saveta (EEC) br.922/72, (EEC) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007 DELEGIRANA UREDBA KOMISIJE (EU) 2017/891 od 13.03.2017. dopuna Uredbe (BE) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sa sektorom voća i povrća i prerađenog voća i povrća i dopunom Uredbe (EU) br. 182/2011 1306/2013 Evropskog parlamenta i Saveta o kaznama koje se primenjuju u		MPŠRR	Sprovođenje Pravila za osnivanje i rad proizvodnih organizacija

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aktuelni zakon	zakonodavstvo EU-a	Vezano za politiku ili planskog dokumenta onlajn i pravnih akata u Službenom glasniku	Državne institucije odgovorne za sprovođenje	Uloga i zadaci institucije(a)
	tim sektorima i o izmenama i dopunama Uredbe Komisije (EU) br. 543/2011 UREDBA O SPROVOĐENJU KOMISIJE (EU) 2017/892 od 13. marta 2017. godine o utvrđivanju pravila za sprovođenje Uredbe (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta u vezi sektora voća i povrća i prerađenog voća i povrća			
Ne (samo na lokalni nivo)	Uredba Komisije 1308/2013 (EU) čl. 22 - 28, DELEGIRANA UREDBA KOMISIJE (EU) 2017/40 od 03.11.2016. dopuna Uredbe (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta u vezi pomoći Unije za snabdevanje obrazovnim institucijama voćem i povrćem, bananama i mlekom i izmenama i dopunama Delegirane uredbe Komisije (EU)		• MPŠRR • Ministarstvo zdravstva • Ministarstvo kulture, omladine i sporta	Uspostavljanje šeme podrške za nabavku voća, povrća i mleka za obrazovne institucije-ustanove

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aktuelni zakon	zakonodavstvo EU-a	Vezano za politiku ili planskog dokumenta onlajn i pravnih akata u Službenom glasniku	Državne institucije odgovorne za sprovođenje	Uloga i zadaci institucije(a)
	br. 182/2011. 907/2014 UREDBA KOMISIJE ZA SPROVOĐENJE (EU) 2017/39 od 03.11.2016. o pravilima za sprovođenje Uredbe (EU) br. 1308/2013 Evropskog parlamenta i Saveta i pomoći Unije za snabdevanje voćem i povrćem, bananama i mlekom u obrazovnim institucijama			
Zakon br.05/L-051 o geografskim oznakama i oznakama porekla • Zakon br.03/L-044 o standardizaciji • Zakon br.04/L-026 za tržišne brendove-marke, • Zakon br. 04/L-039 o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti,	Uredba Komisije (EU) 1308/2013 čl. 92 - 116		MPŠRR	Sprovođenje pravila za šeme kvaliteta – geografske oznake

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aktuelni zakon	zakonodavstvo EU-a	Vezano za politiku ili planskog dokumenta onlajn i pravnih akata u Službenom glasniku	Državne institucije odgovorne za sprovođenje	Uloga i zadaci institucije(a)
• Zakon br. 04/L-078 o opštoj bezbednosti proizvoda, • Zakon br.04/L-191 o stočarstvu, • Zakon br. 2004/21 o veterini, Zakon 03/L-016 o hrani, - Zakon br.02/L-111 o pčelarstvu. • Zakon br. 02/L-85 o ribarstvu i akvakulturi				

Tabela 8: Stablo problema koje predstavlja glavni problem, njegove uzroke i posledice

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Glavni problem	Nedovoljan nivo organizovanosti tržišta za poljoprivredne proizvode
Uzroci	1. Nedovoljna zakonodavstvo za organizaciju tržišta,
	2. Zainteresovani sektori nisu informisani o organizaciji tržišta i njegovim pravilima u Evropskoj uniji i mogućnostima implementacije na Kosovu.
	3. Usitnjena poljoprivredna proizvodnja, nedostatak zemljoradničkih zadruga,
	4. Nedovoljan nivo tržišnog nadzora
	5. Nedostatak institucionalnih kapaciteta u implementaciji
	6. Ograničena standardizacija poljoprivrednih proizvoda
	7. Slab izvozni potencijal uprkos veoma dobrim uslovima proizvodnje poljoprivrednih proizvoda, sa slabom vidljivošću poljoprivredne proizvodnje Kosova, geografskih regiona i tradicionalnih specijaliteta na domaćem i međunarodnom tržištu.
	8. Nizak nivo saradnje u okviru poljoprivrednih sektora
	9. Slaba vidljivost poljoprivredne proizvodnje Kosova, geografskih regiona i tradicionalnih specijaliteta na domaćem i međunarodnom tržištu.
	10. Nizak nivo primene standarda kvaliteta, niska konkurentnost na domaćem i međunarodnom tržištu
Efekti-posledice	1. Neorganizovana proizvodnja i trgovina u odabranim sektorima na Kosovu
	2. Niska ekonomska moć i izvozni potencijal većine poljoprivrednih sektora na Kosovu
	3. Nedostatak organizacija proizvođača i nedostatak planiranja proizvodnje
	4. Nedostatak jedinstvene regulative svakog poljoprivrednog podsektora sa niskim nivoom zaštite i informisanosti potrošača
	5. Visok učešće uvoznih poljoprivrednih proizvoda uz sve veći nepovoljniji trgovinski bilans
	6. Ograničena standardizacija poljoprivrednih proizvoda
	7. Nedostatak brendiranja i promocije lokalnih poljoprivrednih proizvoda i neusvajanje geografskih oznaka, nedostatak vidljivosti kosovskih poljoprivrednih proizvoda, geografskih regiona i tradicionalnih specijaliteta na lokalnom i međunarodnom tržištu.
	8. Kanal-jaz između lanca izvoza voća i povrća, koji usvaja tržišne standarde, i domaćeg lanca, koji je delimično neformalno standardizovan.
	9. Dodavanje ograničene vrednosti i prerada voća i povrća i drugih podsektora
	10. Pod proizvod u većini podsektora domaće poljoprivrede
	11. Slab izvozni potencijal uprkos veoma dobrim uslovima proizvodnje poljoprivrednih proizvoda
	12. Slaba pozicija individualnih farmara u lancu, koji nemaju pregovaračku moć prema maloprodajnim lancima.

Slika ispod prikazuje zainteresovane strane koje su identifikovane. Takođe ukazuje da li na njih utiču uzroci, posledice ili oboje. Pored toga, poslednja kolona u rezimeu pokazuje kako na njih utiče. Poglavlje 5 pruža informacije o tome kako su konsultovani ti akteri.

Tabela 9: Pregled zainteresovanih strana u vezi sa određivanjem problema

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Ime zainteresovanih strana	Uzrok (ci) s kojim se vezuju zainteresovane strane	Efeka t(i) s kojim se vezuju zainteresovane strane	Način na koji se zainteresovane strane vezuju prema ovim uzrocima ili posledicama
MPŠRR (DPPT)	1, 5-7	1,4-7,9	Direktno
AHVK	1,2,4,5,6,9,10	2,4	Direktno
Kosovski institute vina	4,5	4,6	Direktno i indirektno
Carina Kosova	1,3,5,6,7,8,10	1,2-6.9	Direktno i indirektno
MTIE	1,4-6	6	Direktno
MoH	1,4-7,10	5,7	Direktno i indirektno
Opštine	1-10	5,7	Direktno
Organizacije e Proizvođača (OP)	1,3,5,6,7	1,2,4,8,9	Direktno

Poglavlje 2: Ciljevi

Cilj politike je stvaranje pravnog okvira i pravila za uvođenje pravila o organizaciji tržišta i popunjavanje praznina koje trenutno postoje na Kosovu.

Ovo je posebno obuhvaćeno u Program Vlade Kosova 2021-2025 i deo je procesa članstva Kosova u EU i relevantnih sporazuma.

Opšti cilj za usvajanje Zakona za ordganizaciju tržišta je usklađivanje nacionalnih uslova na Kosovu sa onima koji postoje u EU za organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda. Prilikom usklađivanja zakonskih uslova, gde je to prikladno, treba razmotriti izbor potencijalnih komponenti OTP-a. Nacionalni pravni okvir Kosova će biti prilagođen u skladu sa tim.

Ima nekih mera koje se primenjuju na Kosovu do članstva u EU. Oni su određeni elementi koji mogu biti predmetr Zakona za organizaciju tržišta:

- Školske šeme,
- Proizvodne organizacije u sektoru voća i povrća,
- Sektor vina
- Tržišni standardi za voće i povrće i njihove provere-kontrole usklađenosti
- Geografske oznake.

Ciljevi tržišnih standarda u okviru politike kvaliteta poljoprivrednih proizvoda EU-a određeni sa Uredbe OTP br. 1308/2013 (recital 64) na sledeći način:

“ Sprovođenje standarda za promet poljoprivrednih proizvoda doprinosi poboljšanju ekonomskih uslova za proizvodnju i promet i kvaliteta takvih proizvoda. Stoga je primena ovakvih standarda u interesu proizvođača, trgovaca i potrošača ”.

klasifikacija SMART opšteg cilja opisuje se u tabeli ispod.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

SMART	Opis
Specifičan	Opšti cilj adresira jedan cilj precizan i konkretan u vezi sa približavanjem organizacije tržišta Kosova sa OTP EU-a.
Merljiv	Merenje ostvarenja opšteg cilja je odobravanje nacionalne organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda prema OTP EU-a.
Dostupan	Opšti cilj je u skladu sa približavanjem organizacijom zajedničkog tržišta u Evropskoj uniji i očekuje se da će biti postignut kroz pomoć Projekta i pravne i političke kapacitete relevantnih lokalnih institucija i Skupštine Kosova.
Relevantan	Značaj organizacije tržišta je objašnjen u uvodnom delu . Opšti cilj je od velikog značaja jer se odnosi na glavne probleme u vezi sa zakonodavnim i političkim prazninama koje trenutno postoje na Kosovu u organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda.
Ograničeno Na vreme	Postizanje opšteg cilja odnosi se na usvajanje organizacije unutrašnjeg tržišta poljoprivrednih proizvoda. Vremenski okvir je određen procesom rasprave o koncept dokumentu i usvajanjem relevantnih mera od strane relevantnih institucija u skladu sa odredbama na snazi na Kosovu.

Specifični ciljevi su:

1. Za poboljšanje konkurentnost poljoprivrednih zaliha Kosova.
2. Za poboljšanje organizaciju lokalne poljoprivrede.
3. Povećati vidljivost i promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda i zaštitu potrošača

Klasifikacija SMART specifičnih ciljeva je opisana u tabeli ispod..

SMART	Opis
Specifičan	Tri specifična cilja odnose se na precizne i konkretne ciljeve.
Merljiv	Merenje postignuća tri specifična cilja. Za poboljšanje konkurencije indikatori treba da budu trgovinski bilans poljoprivrednih proizvoda, uslovi trgovine, stepen zamene domaće proizvodnje uvozom u okviru domaće potrošnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, povećanje proizvodnje i produktivnosti u pojedinim podsektorima. -sektori (voće i povrće, vino, pčelarstvo). Program ekonomskih reformi (ERP) 2021-2023 sadrži indikatore rezultata koji se odnose na Što se tiče organizacije lokalne poljoprivrede, indikatori treba da budu broj i značaj proizvodnih organizacija i poljoprivrednih zadruga za lokalne poljoprivredne proizvode, deo poljoprivrede sa ugovorima i ugovorima o snabdevanju odobrenim u poljoprivrednim lancima vrednosti. Vidljivost i promocija lokalnih poljoprivrednih proizvoda će se meriti kroz broj škola i broj dece obuhvaćene u sprovedene šeme, broj i dimenzije proizvoda sa geografskim oznakama registrovanim na Kosovu.
Dostupan	Tri specifična cilja su tipični ciljevi zajedničke organizacije tržišta u Evropskoj uniji i očekuje se da će biti postignuti kroz predložene komponente zajedničke organizacije poljoprivrednih proizvoda.
Relevantan	Značaj organizacije tržišta je objašnjen u uvodnom delu. Tri specifična cilja su od velikog značaja jer se radi o aktivnostima koje se direktno adresiraju-bave glavnim

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

	problemom u vezi sa niskom konkurencijom i deorganizacijom kosovskog tržišta poljoprivrednih proizvoda.
Ograničeno Na vreme	Sprovođenje aktivnosti u vezi sa specifičnim ciljevima vezana je za odobrenje organizacije tržišta i treba da počne odmah nakon odobrenja organizacije tržišta za sve predložene komponente. Vremenski rok postizanja specifičnih ciljeva zahteva najmanje 7 godina, da se tačno utvrdi kada se odobri organizacija tržišta i postave indikatori praćenja i relevantne strane obuču u skladu sa okolnostima.

Što se tiče uloge lokalnih institucija koje se bave sprovođenjem organizacije poljoprivrednog tržišta, treba razmotriti sledeće u vezi sa usvajanjem marketinških standarda na Kosovu:

- Tržišni standardi će obezbediti osnovu za reputaciju zemlje garantujući paketu minimalan kvalitet
- Nacionalni standardi će obezbediti set specifikacija za industriju (privatni sektor) i osnovu za transparentnost tržišta
- Određivanje ako standardi su obavezni ili opciono je ključna preliminarina odluka.
- Harmonizacija nacionalnih standarda sa međunarodnim standardima je deo procesa odobravanja, uključujući učešće u postavljanju međunarodnih standarda i izbegavanje sukoba sa trgovinskim tarifnim barijerama (TBT).
- Osnivanje državne inspeksijske službe ili odobrenje ili mogućnost privatnih inspeksijskih organa je preduslov za usvajanje tržišnih standarda, uključujući određivanje koja institucija treba da zahteva sertifikate o usklađenosti i ko treba da kontroliše proizvode ako ispunjavaju standarde.

Tabela – Korelacija između cilja politike, opšteg cilja i tri specifična cilja, i relevantnih dokumenata politike

Vrsta cilja	Naziv relevantnog dokumenta planiranja
Svrha politike. Uspostavljenje pravnog okvira i pravila za uvođenje pravila o organizaciji tržišta i popuniti praznine koje trenutno postoje na Kosovu.	Program Vlade Kosova 2021 - 2025, odeljak 2.10.2. Povećanje konkurentnosti u poljoprivredno-prehrambenom sektoru.
Opšti cilj. Usklađivanje nacionalnih uslova na Kosovu sa postojećim u EU za organizaciju tržišta i izgradnju kapaciteta kosovskih institucija za prilagođavanje i sprovođenje Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) i ispunjavanje standarda EU-a za hranu i zahteve kontrole.	Program Vlade Kosova 2021 - 2025, odeljak 2.10.2. Povećanje konkurentnosti u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Revidirani strateški indikativni dokument za Kosovo 2014-2020, odeljak "Poljoprivreda i ruralni razvoj" u poglavlju 4.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Specifični cilj 1 Poboljšanje konkurentnosti snabdevanja poljoprivrednim proizvodima Kosova.	Program Vlade Kosova 2021 - 2025, odeljak 2.10.2. Povećana konkurentnost u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Strateški indikativni document revidiran za Kosovo 2014-2020, odeljak "Poljoprivreda i ruralni razvoj" u poglavlju 4. Program ekonomskih reformi (PRE) 2021-2023, poglavlje 4.3.2, reformska mera br. 3. Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (OPPMA) 2017 – 2021, poglavlje 3.12.
Specifični cilj 2. Poboljšanje organizacije lokalne poljoprivrede.	Program Vlade Kosova 2021 - 2025, odeljak 2.10.2. Povećana konkurentnost u poljoprivredno-prehrambenom sektoru. Program ekonomskih reformi (PRE) 2021-2023, poglavlje 4.3.2, reformska mera br. 3. Izveštaj za zemlju 2020
Specifični cilj 3. Povećati vidljivost i promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda i zaštitu potrošača.	Nacionalni program za sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (NPISAA) 2017 – 2021, poglavlje 3.12. Izveštaj za zemlju 2020

Dok se zaštita potrošača posvećuje jasna pažnja u kosovskim politikama, aktivnosti koje se odnose na vidljivost i promociju lokalnih poljoprivrednih proizvoda nisu snažno uključene u aktuelne poljoprivredne politike. Na neki način ove inicijative su prilično nove (poput školskih šema), dok su druge počele da se razmatraju, kao što su šeme kvaliteta u NPISAA. Međutim, značaj ove oblasti rada u okviru organizacije tržišta i njen značaj i koherentnost sa poljoprivrednim politikama EU-a sugerišu da je potrebno uzeti u obzir u organizaciji tržišta Kosova.

Iskustva iz drugih zemalja

Zakonodavstvo EU-a je direktno primenljivo u svim državama članicama, ali države članice takođe moraju imati takođe nacionalno implementirano zakonodavstvo.

Školski program:

Postoji zakonodavstvo EU-a na snazi: Uredba (EU) 1308/2013 zamenjena Uredbom (EU) 2016/791; Delegirana uredba (EU) 2017/40 i sprovedbena uredba (EU) 2017/39. Od svih država članica su obavezna da imaju nacionalnu strategiju za primenu školskog programa.

Organizacije proizvođača:

Postoji zakonodavstvo EU-a na snazi: Uredba (EU) 1308/2013, Delegirana uredba (EU) 2017/891, sprovedbena uredba (EU) 2017/892.

Geografske oznake:

Postoji zakonodavstvo EU-a na snazi: Uredba (EU) 1151/2012 o šemama kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, Uredba (EU) 664/2014 o logotipi koji će se koristiti za MDO, MTGJ i MT; i

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Uredba (EU) 668/2014 o tome kako implementirati Uredbu EU 1151/2012 o šemama kvaliteta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Tržišni standardi:

Relevantni propisi EU-a o tržišnim standardima za sveže voće i povrće su: Uredba (EU) 1308/2013 o organizaciji zajedničkog tržišta i Uredba (EU) 543/2011.

Republika Slovačka

Primenjuje OTP prema zakonodavstvu EU-a, za aplikaciju postoji primenljivo nacionalno zakonodavstvo u određenim sektorima:

Školski program

Školsku šemu sprovodi nacionalno zakonodavstvo: Uredba Vlade br. 200/2019. Ukupan broj škola u 2020. godini bio je 4.402 i 593.003 dece za voće i povrće, dok je za mleko obuhvaćeno 2.779 škola i 464.812 dece. Kako u voću i povrću, tako i u mleku učestvuju deca od 3 do 18 godina .

Su 3 nadležna organa uključene u implementaciji školskog programa: Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Slovačke, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo prosvete. Postoje dva državna organa odgovorna za kontrolu školskog programa: Agencija za poljoprivredna plaćanja za administrativne kontrole i Državna uprava za veterinu i hranu za kontrolu kvaliteta prihvatljivih proizvoda.

Organizacije proizvođača

Nacionalno zakonodavstvo za sprovođenje: Uredba Vlade br. 273/2017 o uslovima za sprovođenje određenih mera zajedničkog uređenja poljoprivrednih tržišta u sektoru voća i povrća

U Republici Slovačkoj su poznata 7 proizvodnih organizacija, 2 za voće, 1 za voće i povrće i 4 za povrće, uključujući i plasteničku proizvodnju. Jedan od tih OP povrća je 2020. godine priznat kao međunarodni OP sa članovima iz Mađarske. Od 7 PO, poznata su 2 nova PO u 2021. godini.

Broj članova u proizvodnim organizacijama u 2020. godini (5 OP) bio je kako sledi: 51 član od toga 29 proizvođači povrća I 22 proizvođači voća.

Troškovi operativnog programa porasli su sa 603.284 evra u 2009. na 4.589.134 evra u 2020. godini.

Postoje dva vladina organa odgovorna za kontrolu: Agencija za poljoprivredna plaćanja za administrativnu kontrolu i Državna agencija za veterinu i hranu za tehničku kontrolu operativnih programa i kvaliteta proizvoda.

Tržišni standardi

Nacionalno zakonodavstvo za sprovođenje: Zakon br. 491/2001 izmenjeno za organizuju tržišta u određenim sektorima poljoprivrede.

U periodu pre pristupanja (2000) Republika Slovačka je usvojila u nacionalnom zakonodavstvu međunarodne standarde UNECE za određeno voće i povrće prema ekonomskom značaju zemlje. Odobreno je 36 standarda kvaliteta i 1 opšti standard sa minimalnim zahtevima kvaliteta. Proizvođači su imali 4 godine za nesmetan prelazak na zakonodavstvo EU-a. Tržišni standardi EU-a su obavezni za sve zemlje članice EU-a. Prilikom uvoza svežeg voća i povrća u EU, potrebni su jednaki standardi kvaliteta od zemlje uvoznice da bi bili prihvaćeni na tržištu EU-a.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

U vremenskom periodu 2000-2004 bio je kodeks hrane Republike Slovačke, poglavlje 19 voće i povrće sveže.

Odgovorni državni organ za proveru usaglašenosti sa tržišnim standardima je Državna uprava za veterinu i hranu.

Hrvatska

Školski program:

Školsku šemu sprovodi Nacionalna politika za školsku šemu za voće, povrće i mlečne proizvode br. NN 69/2018-1410. Ukupan broj škola u 2020. godini bio je 2097, a ukupan broj dece 602 678. Voće i povrće se šalje deci osnovnih i srednjih škola; mleko se šalje deci od prvog do četvrtog razreda osnovnih škola.

Češka Republika

Organizacije proizvođača:

Nacionalno zakonodavstvo za sprovođenje: Uredba Vlade br. 318/2008 izmenjena.

U Češkoj postoji 21 priznata proizvodna organizacija u 2021. godini, od kojih je 1 međunarodna. Broj članova OP u 2021. godini je 177. Nivo organizovanosti je nedavno dostigao 40,3% za voće i 48,3% za povrće.

Crna Gora

Geografski pokazatelji:

Zakon o oznakama porekla, geografskim oznakama i garantovanim tradicionalnim specijalitetima za poljoprivredne i prehrambene proizvode usvojila je Skupština Crne Gore 17. marta 2011. godine, objavljen u Službenom listu Crne Gore br. 18/11 i stupio na snagu 9. aprila, 2011.

Zakon je u skladu sa propisima EU-a i bavi se samo zaštitom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda; vina i žestoka pića nisu u delokrugu zakona.

Zakon reguliše-uređuje zaštitu oznaka porekla, geografske oznake i tradicionalnih specijaliteta garantovanih za poljoprivredne i prehrambene proizvode, način i uslovi njihove registracije, kao i druga važna pitanja za njihovo označavanje. Ministarstvo poljoprivrede Vlade Crne Gore vodi postupke u skladu sa novim zakonom.

Sektor vina je regulisan Zakonom o vinu, gde se stavovi 22 do 29 regulišu geografske oznake za vino, kao što su PDO, PGI i tradicionalni izrazi.

Slovenija

Geografski pokazatelji:

Nacionalne šeme kvaliteta su definisane Zakonom o poljoprivredi. To su: definicija najvišeg kvaliteta, delikatesi sa naših farmi, integrisana proizvodnja i odabrani kvalitet. Šeme kvaliteta su dostupne svim proizvođačima. Svako ko ulazi u šemu kvaliteta treba da bude u saglasnosti sa statutarnim zahtevima.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Geografski pokazatelji za poljoprivredne i prehrambene proizvode, kao i za vina i druge proizvode dobijene od grožđa ili vina su prihvatljivi da se registruju prema Zakonu o poljoprivredi i Zakonu o vinu:

Vino, alkoholna pića

1. Vinski zakon (Službeni list RS, br. 105/2006)
2. Pravilnik o listi određivanja geografskog porekla vina i drugih proizvoda od grožđa i vina („Službeni list RS“, br. 68/2002, br. 42/2003)
3. Pravila za određivanje vina, mušta-jabukovače i drugih proizvoda od grožđa i vina i njihove ambalaže („Službeni list RS“, br. 40/2001, br. 52/2003, br. 44/2005)

Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi

1. Zakon o poljoprivredi („Službeni list RS“, br. 51/2006)
2. Pravilnik o postupku priznavanja poljoprivrednih proizvoda ili specijalne hrane (Službeni list RS, br. 76/2003, br. 18/1994, br. 47/2005)
3. Pravila za tržišni brend za obeležavanje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Službeni list RS, br. 58/2001, br. 28/2004, br. 87/2004, br. 121/2006)
4. Pravila za zahteve za upotrebu indeksa geografske oznake poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Službeni list RS, br. 7/2001)

Poglavlje 3: Opcije

Poglavlje u nastavku procenjuje tri različite opcije o tome kako da se adresiraa-reši trenutna situacija u poljoprivrednom sektoru na Kosovu:

1. Opcija br. 1 je jedna “opcija bez promene” koja bi podržala trenutnu situaciju. Promet poljoprivrednih proizvoda od 2014. do 2019. godine kontinuirano je orijentisan na uvoz, trgovinski bilans u istom periodu varira između 2.213.794 evra i 3.112.940 evra i jaz stalno raste. Opcija br. 3 Ova opcija se može primeniti kao sprovođenje 100% svih 21 tržišta, ali pošto Kosovo nije spremno da sprovede tržišne mere za sve poljoprivredne sektore u isto vreme, nije realno da se postignu ciljevi ove opcije.
2. Opcija br. 2: Ova opcija se može primeniti kao 100% svih 21 tržišta, ali pošto Kosovo nije spremno da sprovede tržišne mere za sve poljoprivredne sektore u isto vreme, nije realno da se postignu ciljevi ove opcije.
3. Opcija br. 3: bio bi koherentan pravni okvir za zakon OTP i sekundarno zakonodavstvo kako je predviđeno ovim projektom, kao delimična implementacija samo proizvoda koji su od značajnog značaja za Kosovo, i one još uvek nisu podržane od neke druge šeme. Podzakonski akti bi se fokusirali na uslove i zahteve za organizacije proizvođača, po mogućnosti u sektoru voća i povrća.

Poglavlje 3.1: Opcija bez promena status kvoa (opcija br. 1)

1. Ukoliko situacija u velikoj meri neregulisanog tržišta ostane kao što je bila nedavno na Kosovu, očekuje se dalje povećanje negativnog trgovinskog bilansa.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

2. Na jednak način, ako tržišni standardi ne budu formalno usvojeni, Kosovu će ostati takva opcija nepromenjena u trenutnoj situaciji, u kojoj privatni sektor usvaja tržišne standarde koje zahteva tržište, u skladu sa zahtevima kupaca. Time se ponovo naglašava postojeći dualni pristup između unutrašnjeg tržišta, trenutno manje zahtevnog, gde je primena standarda još uvek samo u odabranim kanalima, i izvoznih tržišta, gde je proizvodnja u potpunosti standardizovana u skladu sa zahtevima kupaca. Ostanak u ovoj opciji ponovio bi neusklađenost između domaćeg i izvoznog tržišta, ostavljajući poboljšanje unutrašnjeg tržišta u vođstvu odabranih kupaca, nudeći delimična poboljšanja u zaštiti potrošača jer ne bi bilo više informacija, niti snažan podsticaj poboljšanju kvaliteta. Konkurencija bi bila izostavljena van pravog i nezavisnog nadzora. Ovom opcijom Vlada Kosova neće preuzeti nikakvu odgovornost u pogledu standardizacije trgovine voćem i povrćem.

Poglavlje 3.2: Sprovođenje pravila o organizaciji tržišta na sve OTP proizvode (Opcija br. 2)

Ova opcija bi omogućila ograničen napredak kroz koji bi se rešavala pitanja poput izgradnje kapaciteta službenika za sprovođenje pravila organizacije zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda, ali bi bilo nemoguće rešiti glavne izazove koji određuju zakonsko-pravno funkcionisanje/podzakonska akta za organizovanje zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda.

To je zato što se veći broj izazova vezani su sa zakonskim odredbama zato što relevantno zakonodavstvo na snazi ne reguliše ovu oblast. Drugo pitanje koje se može adresirati, poboljšanjem implementacije i harmonizacije važećeg zakonodavstva kao i koordinacija između institucija na centralnom i lokalnom nivou u sprovođenju standarda unutrašnjeg tržišta poljoprivrednih proizvoda je samo u odabranim kanalima, onda je proizvodnja je u potpunosti standardizovana samo u skladu sa zahtevima kupaca. Neusklađivanje standarda izvoznih tržišta sa domaćim tržištem poljoprivrednih proizvoda biće zavaravanja potrošača

Aktuelno zakonodavstvo na snazi ima nekoliko nedostataka koji su elaborirani-razrađeni u seksiju-odeljku analize problema, uključujući uočene nedostatke u primeni zakonskih odredbi, posebno na zajedničkom tržištu, kao i nedostatak efektivne kontrole i nadzora od strane nadležnih organa centralnog i lokalnog nivoa.

I ova opcija neće adresirati identifikovane probleme i onemogućiti približavanje kosovskog zakonodavstva sa zonim EU-a. Radna grupa je ocenila da ni opcija dva nije podobna za oblast organizovanja zajedničkog tržišta poljoprivrednih proizvoda na Kosovu, ova opcija je kvalifikovana kao neprikladnom.

Poglavlje 3.3: Opcija za poboljšanje implementacije i jačanja (Opcija br. 3)

Sprovođenje tržišnih mera će pomoći povećanju izvoznih i domaćih trgovinskih kapaciteta i imaće visoku važnost i usklađenost sa razvojnim uslovima Kosova u pogledu proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda. Sa organizacijom tržišta, preporučuje se da Kosovo prvo uvede neke od odabranih sektora. Prema proizvodnom profilu Kosova i brojkama uvezene robe, oni bi bili sektori voća i povrća (uključujući krompir) i vina preporučeni .

Ova opcija pruža dobar preduslov za funkcionalne organizacije proizvođača u sektoru voća i povrća. Implementacija pravila o organizaciji tržišta će imati direktan uticaj na sektor hortikulture.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Sektor vina je veoma specifičan i nedavno je u reformi u EU. Bilo bi prikladno razmotriti najnovije zakonske uslove na Kosovu i uskladiti ih sa okvirom sektora vina EU-a odvojeno od drugih mera organizacije tržišta.

Kada se ova opcija sprovedi, postoji snažan potencijal za povećanje proizvodnje voća, povrća i krompira na Kosovu i usvajanjem tržišnih standarda i uvođenjem kontrole usklađenosti praćenog izdavanjem sertifikata o usklađenosti za voće i povrće postizanjem međunarodnog ulaska Kosova u tržište voća i povrća i pristup će biti mnogo lakši. Evropska unija prihvata sertifikate o usaglašenosti od trećih zemalja kada primenjuju jednake tržišne standarde za voće i povrće poput EU.

Postoji dobro razvijen sistem međunarodnih organizacija (OECD, UNECE) za kvalitet voća i povrća. Formulirane su različite smernice o procedurama kontrole usaglašenosti i tumačenju standarda kvaliteta/tržišta. Svi ovi dokumenti se mogu istražiti tokom faze izrade zakona.

2. Ova opcija ima za cilj obaveznu primenu tržišnih standarda za voće i povrće. Primena tržišnih standarda će generalizovati njihovu upotrebu, sa uticajima koji utiču na regulaciju tržišta, kvalitet proizvoda, poslovne strategije i zaštitu potrošača. Odobrenje ove opcije zahteva političko odlučivanje i usvajanje relevantnog primarnog i sekundarnog zakonodavstva, u okviru kojeg je neophodno odrediti:

- Tržišni standardi koji će se usvojiti na obavezan način.
- Nadležni organ kome je poverena kontrola i upravljanje sistemom kontrole, uključujući registraciju relevantnih preduzeća.
- Administrativne sankcije koje će se primenjivati u slučaju kršenja primene tržišnih standarda.

Usvajanje standarda ima za cilj da obezbedi da sveži proizvodi koji se nude potrošaču budu tačno označeni, prihvatljivog kvaliteta, porekla i niskog kvaliteta proizvodnje koji se drže van tržišta. Budući da tržišni standardi EU-a postavljaju minimalne zahteve kvaliteta za sveže hortikulturne proizvode, to znači da treba izvršiti inspekciju od strane lokalnih institucija kako bi se osiguralo da poljoprivredni proizvodi ispunjavaju minimalne zahteve kvaliteta. Što se tiče specifičnih i opštih tržišnih standarda, npr. da proizvod bude netaknut, ujednačen, da nije truo, da nije ozbiljno oštećen, vredi napomenuti da standardi dozvoljavaju da se proizvod kategoriše u tri klase kvaliteta, a u zavisnosti od klase proizvodnje utvrđuje se tržišna cena.

Uloga privatnog sektora je ključna i igraće ključnu ulogu u usvajanju i širenju tržišnih standarda. U komercijalnoj praksi, između kupca i prodavca treba unapred da postoji ugovor da li proizvod treba da bude kategorisan ili ne i po kojim pravilima. Dosledno, obe strane se slažu o svim specifikacijama koje proizvod ili pošiljka moraju da prate, a koji su upakovani i označeni. Odlučivanje da li ovo pitanje treba da bude dobrovoljno ili zakonski sankcionisano je ključno, s obzirom da većina domaćih proizvoda spada u klasu II, sa izuzetkom odabranih izvoznih useva, kao što je grožđe koje se obično svrstava u klasu I. Shodno tome, može se zaključiti da koristi od standarda su i za potrošača i za trgovca.

Izimajući u obzir trenutni status standardizacije svežih proizvoda na Kosovu i dinamiku tržišta opisanu u prethodnim odeljcima, usvajanje tržišnih standarda za voće i povrće treba da bude postepeno kako bi se sektoru dala prilika da se prilagodi i istovremeno prati razvoj i usvajanje najboljih rešenja za poboljšanje. U ovom procesu, obuka zauzima centralno mesto.

Ovo je opcija za koju se očekuje da Vlada Kosova preuzme vodeću ulogu i uloži velike napore u implementaciji. Da bi bile u skladu sa preporučenim postepenim usvajanjem, specifične aktivnosti

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

komunikacije i obuke trebalo bi da povećaju svest i znanje sektora hortikulture i inspektora o svim tržišnim standardima koji nisu prvobitno usvojeni, uključujući Standarde tržišta UNECE-a voća i povrća. promovisati dobrovoljno usvajanje međunarodnih standarda na svim nivoima lanca hortikulture.

Ovaj proces će promovisati dobrovoljno usvajanje međunarodnih standarda i stimulisati privatni sektor da poboljša kvalitet iznad obaveznih standarda koje je postavila vlada. S druge strane, biće potrebno vreme da se postignu rezultati, što će zahtevati kontinuirane napore u izgradnji kapaciteta kako bi se unapredile i izjednačile nadležnosti privatnog i javnog sektora.

Stoga, nije moguće da se nazve novi zakon “Zajedničkim” zakonom organizacije tržišta, pre nego što Kosovo postane punopravni član Evropske unije. Biće određeni delovi OTP-a odabrani i uspostavljeni u kosovskom pravnom okviru. Stoga Zakon će se stoga zvati “Zakon za organizaciju-uređenje tržišta”.

Predloženi podzakonski akti o izvozu i uvozu poljoprivrednih roba-dobara imaju veoma širok obim i bilo bi problematično sprovesti sve uslove u jedno vreme. Većina sektora nema standarde kvaliteta kao uslov za uvoz/izvoz. Postoji sektor svežeg voća i povrća koji posluje po zahtevima uvoznika iz zemalja EU-a. Ovo je razlog zašto se preporučuje da se počne samo sa sektorom voća i povrća i da se usvoji sekundarno zakonodavstvo paralelno sa onim o kontroli usaglašenosti u sektoru voća i povrća.

Predložene akcije-radnje obuhvaćene u koncept dokumenat o zakonu o uređenju poljoprivrednog tržišta nemaju direktne finansijske implikacije jer su relevantni troškovi već pokriveni postojećim državnim budžetom (PRR) i u ovoj fazi odobravanja organizacije poljoprivrednog tržišta poljoprivredno tržište za ove mere podrške nije potrebno dodatno finansiranje.

U vezi nove mere koja se odnosi na distribuciju voća i mleka za učenike škola (tako zvana školska šema), treba napomenuti da je uvođenje predloženih školskih šema dobrovoljno i ne mora se odmah sprovesti, to jest dok relevantni budžet ne bude dostupan. U svakom slučaju, implementacija školskih šema zasnivaće se na raspoloživim finansijskim sredstvima, koja se mogu finansirati iz različitih izvora, na primer privatnih sponzora, međunarodnih donatora i iz projekata. Kao direktna i neposredna posledica, u fazi usvajanja koncept dokumenta nema finansijskih implikacija koje proističu iz školskih šema u tekućem državnim budžetu.

Preporuke za primenu na Kosovu iz iskustava zemalja u regionu:

1. Školska šema – prezentovanjem školskog programa na Kosovu, biće odabrani prihvatljivi proizvodi, preporučuje se da se počne sa proizvodom u svakom delu nastavnog plana i programa, na primer jabuke i mleko. Uslovi kvaliteta - jabuke - klasa I i mleko - nije dozvoljeno dodavanje šećera, soli, masti i zaslađivača ili veštačkih aroma. Efekat uvođenja školske šeme bio bi povećanje prihoda proizvođača i poboljšanje dobrih navika u ishrani učenika u školama. Pre donošenja odluke o sprovođenju školskog programa na Kosovu preporučuju se konsultacije sa Ministarstvom zdravlja i Ministarstvom prosvete i nauke

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Sekondarno zakonodavstvo će se izraditi prema donetoj odluci.

2. Organizacije proizvođača – uvođenje pravila za organizacije proizvođača zasnivalo bi se na predlogu pilot projekta za organizacije proizvođača u sektoru voća i povrća. Preporučuje se stvaranje grupe proizvođača: voće i povrće. Za uspešnu implementaciju koncepta proizvodnih organizacija neophodno je sprovesti informativne kampanje i detaljnu obuku sektora. Sledeće teme treba da budu pokrivene podzakonskim aktima: broj članova OP, vrednost godišnje tržišne proizvodnje, detaljna pravila za rad proizvodnih organizacija. Imenovao bi se nadležni organ za implementaciju koncepta OP, a preporučuje se da to bude Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.
3. Geografske oznake – uvođenje sistema geografskih oznaka na Kosovu omogućiti prijavu za jednu takvu geografsku oznaku za vino, ali i za druge namirnice. Preporučuje se da se sledi primer Crne Gore i da se u kosovski zakon o vinu unesu geografske oznake za vino. Prehrambeni proizvodi osim vina su već urađeni u Nacrtu zakona o poljoprivredi. Mora se odlučiti da li će poglavlje o geografskim oznakama ostati u nacrtu Zakona o poljoprivredi ili će se razvijati prema nacrtu zakona o uređenju tržišta.
4. Tržišni standardi - preporučuje se uvođenje tržišnih standarda i kontrola usklađenosti sa tržišnim standardima prema proceni ekonomskog značaja proizvoda (sveže voće i povrće). Nakon procene ekonomskog značaja, birali bi se tržišni standardi za određeno voće i povrće. U početku se preporučuje uvođenje ograničenog broja marketinških standarda i opšteg tržišnog standarda za ostale proizvode. U nacrtu zakona o poljoprivredi već postoji poglavlje o tržišnim standardima. Potrebno je (kao u tački 3) odlučiti da li će poglavlje o tržišnim standardima ostati u nacrtu zakona o poljoprivredi i biti dopunjeno pravilima inspeksijskog postupka i imenovati nadležni organ za kontrolu usaglašenosti, ili će biti deo Nacrta zakona o uređenju tržišta.

Potrebno je da se odredi nadležni organ za sprovođenje provera usaglašenosti. Odgovarajuća opcija bi bila imenovanje Kosovske agencije za hranu i veterinu.

Izradio bi se sekondarno zakonodavstvo o tržišnim standardima i njihovoj primeni, kao i postupcima kontrole usklađenosti.

Radna grupa na osnovu razrade ove politike i identifikovanja problema preporučuje izradu Nacrta novog zakona o uređenju tržišta poljoprivrednih proizvoda koji će regulisati sve probleme koji su prethodno identifikovani do glavnog problema.

Poglavlje 4: Identifikovanje i procena budućih uticaja opcija

Poglavlje 4.1: Procena uticaja

Donja tabela daje preliminarnu procenu najznačajnijih uticaja koje bi izazvala zakonodavna primena novog zakona OTP-a. On se Zasniva na prvoj proceni stručnjaka projekta. Moraće biti dodatno razrađen nakon detaljnih procena kao što je već opisano u prethodnim seksijama-odeljcima.

Četiri aneksa dodatka takođe pokazuju procenu značaja različitih uticaja i željeni nivo analize.

Tabela 11: Najznačajniji uticaji identifikovani prema kategoriji uticaja

Kategorije uticaja	Relevantni uticaji identifikovani
--------------------	-----------------------------------

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Ekonomski uticaji	1. Uspostavljanje pravila organizacije tržišta povećaće prihode farmera i izvoznika, što može imati pozitivan efekat na BDP Kosova 2. Usvajanje tržišnih standarda ima primarni ekonomski uticaj na hortikulturene lance vrednosti, poboljšanje kvaliteta proizvoda koji se nude na prodaju, povećanje konkurentnosti i ugleda sektora, favorizovanje pristupa tržištima, povećanje nivoa zaštite potrošača.
Društveni-socijalni uticaji	1. Usvajanje tržišnih standarda može imati dugoročni efekat na poboljšanje kapaciteta udaljenih proizvodnih područja da uđu na tržište sa većom konkurencijom i povećaju svoju pregovaračku moć. Ovo zahteva velike napore u obuci i tehničkoj pomoći i zahteva posebnu procenu 2. Usvajanje tržišnih standarda može imati srednjoročni efekat na poboljšanje kapaciteta udaljenih proizvodnih područja da uđu na tržište sa većom konkurencijom i povećaju svoju pregovaračku moć. Ovo zahteva snažne napore u obuci i tehničkoj pomoći i posebnu procenu.
Uticaji na životnu sredinu	1. Primena standarda za održivu proizvodnju imaće značajan uticaj na životnu sredinu 2. Neće imati većeg ili direktnog uticaja na životnu sredinu od usvajanja tržišnih standarda . Ovo se može desiti ako implementaciju tržišnih standarda prate i drugi standardi kvaliteta, kao što su Dobre poljoprivredne prakse.
Uticaji na osnovna prava	1. Slobodno kretanje poljoprivrednih roba-dobara i poštovanje tržišnih standarda i geografskih oznaka podržavaju osnovna prava organizacija proizvođača i privatnih potrošača kroz poboljšanje kvaliteta proizvoda. S druge strane, novi propisi bi uticali na imovinska prava zainteresovanih strana (vlasnika zemljišta, proizvođača, itd.); 2. Usvajanje tržišnih standarda i geografskih oznaka direktno utiče na pravo potrošača na informacije o tome šta kupuju i takođe utiče na imovinska prava proizvođača.
Rodni uticaj	1. Uspostavljanje pravila uređenja tržišta omogućiće bolje uslove za zapošljavanje žena i devojaka, posebno za regione i porodice sa nižim primanjima; 2. Uticaj tržišnih standarda u smislu roda treba da se proceni u okviru opšte analize društvenog uticaja kao što je gore opisano.
Uticaji na društvenu-socijalnu jednakost	1. Postoji ekvivalentna mogućnost zapošljavanja za različite društvene nivoe, očekuje se da potrebe za radnom snagom formiraju osnovno obrazovanje sve do univerziteta; 2. Implementacija tržišnih standarda može imati pozitivan uticaj na uključivanje sektora poslovne zajednice koji su trenutno isključeni – ili marginalizovani – iz lanaca vrednosti, dajući im više moći da budu autonomni igrači. Potrebna je obuka i tehnička pomoć da bi se realizovala.
Uticaj na mladinu	1. Poljoprivrednici i mladi trgovci imaju dobre šanse da konkurišu na tržištu poljoprivrednim proizvodima; 2. Uticaj tržišnih standarda na mlade treba da se proceni u okviru opšte analize društvenog uticaja kao što je gore opisano. U principu, može se očekivati da mladi ljudi budu skloniji kvalitetu i standardizaciji od starije generacije, tako da u tržišnim standardima mogu pronaći dobro srestvo za poboljšanje svojih biznisa.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Utjecaji administrativnih barijera	1. Administrativno opterećenje će imati direktan uticaj na kapacitete MPŠRR i administraciju PO. Ali korist od uvođenja tržišne organizacije biće veoma visoka; 2. Odobrenje tržišnih standarda na obaveznoj osnovi zahteva osmišljavanje i planiranje administrativnih procedura (npr. registracija operatera), kontrole, inspekcije itd. Iz poslovne perspektive, važno je da sistem bude dizajniran tako da minimizira administrativne procedure, zahtijevajući od privatnog sektora da se fokusira na aktivnosti na terenu radi standardizacije, a ne birokratskim procedurama.
Uticaj na MSP	1. Većina preduzeća sa voćem, povrćem i krompirom su MSP, uvođenje pravila o organizaciji tržišta će značajno povećati njihove mogućnosti da uđu na tržište na Kosovu, ali iu drugim zemljama; 2. Usvajanje tržišnih standarda odnosi se na sve nivoe i tipove preduzeća u lancu, uključujući i mala preduzeća, koja mogu imati pristup standardima ako su obučena. Uticaji će biti posebno pozitivni za MSP jer oni čine većinu hortikulturnih preduzeća u Kosovo; MSP koja se bave hortikulturom imaće koristi od usvajanja tržišnih standarda.

1. Što se tiče očekivanih uticaja, u zaključku, usvajanje pravila o uređenju tržišta će imati uticaja u sledećim oblastima:

a) Uvođenje školske šeme omogućiće proizvođačima da redovno povećavaju prodaju voća, povrća i mleka u obrazovnim ustanovama. Istovremeno će pomoći u edukaciji potencijalnih kupaca

b) Organizacije proizvođača će obezbediti čvrstu osnovu za povećanje proizvodnog potencijala članica OP. Efikasnost PO dokazuje dugogodišnje iskustvo u zemljama članicama EU-a. Zajedničko korišćenje prostora za skladištenje, sortiranje i pakovanje, kao i etiketiranje finalnih proizvoda, uštedeše troškove pojedinačnih proizvođača i istovremeno na pravi način odgovoriti na zahteve tržišta.

c) Sektor vina zahteva posebnu pažnju. Postoji zakon za vino br. 02/L-8 sa izmenjen zakonom 04/L-019 na snazi na Kosovu. Izradom zakona o uređenju tržišta u skladu sa tim bi se revidirao i zakon o vinu u skladu sa okolnostima. Nacionalni program podrške vinskom sektoru može se uspostaviti u bliskoj vezi sa postojećom strukturom u EU.

d) Geografske oznake će kosovskim proizvodima dati posebnu dodatnu vrednost i pomoći u podizanju svesti o specifičnim nacionalnim i regionalnim proizvodima. Stvaranjem strukture geografskih oznaka na Kosovu biće im dati jasni uslovi i procedure za odobrenje geografske oznake. Proizvođač će imati koristi od povećanih tržišnih mogućnosti.

2. U vezi obaveznog usvajanja tržišnih standarda, može se izvesti poseban zaključak na osnovu trenutne i očekivane situacije na Kosovu.

a) Izvozni kanali imaju dovoljan kapacitet i usvajaju marketinške standarde u saradnji i pod upravom svojih klijenata u inostranstvu. Uvođenje obavezne standardizacije na Kosovu ne bi dodalo veliku vrednost njihovim aktivnostima. Oni će verovatno preferirati obavezne osnovne standarde, koji su prilagođeni potražnji tržišta.

b) Usvajanje obaveznih standarda vidi se iz savremenih supermarketa i maloprodajnih lanaca korisnim za povećanje produktivnosti prodaje i unapređenje domaće proizvodnje koja trenutno nije standardizovana. Verovatno je da će uvođenje obaveznih tržišnih standarda, sa minimalnim zahtevima za prodaju, izabrati

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

i kvalifikovati snabdevanje na maloprodajnom i veleprodajnom nivou. Lanci supermarketa i veletrgovci brzo će prihvatiti obavezne standarde. U procesu širenja tržišnih standarda, ovi drugi mogu igrati važnu ulogu u prenošenju ovog znanja lokalnim proizvođačima.

c) U tradicionalnim maloprodajnim kanalima, usvajanje obaveznih tržišnih standarda će imati jači efekat, zahtevajući progresivnu pripremu i implementaciju kako bi se malim trgovcima omogućilo da ispune nove obaveze u vezi sa obeležavanjem, informisanjem kupaca i upravljanjem proizvodima na polici.

d) Usvajanje obaveznih tržišnih standarda imaće snažan efekat na domaće proizvođače, koji treba da se upoznaju sa tržišnim standardima, standardizacijom proizvoda i pravilima obeležavanja. Neophodno je da unaprede svoju proizvodnu praksu kako bi smanjili gubitke koje bi inače pretrpeli zbog stupanja na snagu minimalnih zahteva za plasman proizvodnje na tržište. Ovo može imati značajan efekat u smislu smanjenja tržišne proizvodnje za svežu potrošnju, posebno u voćarskim kulturama.

Poglavlje 4.2: Izazovi sa prikupljanjem podataka

Tokom izrade ovog koncept dokumenta, radna grupa uz podršku drugih zainteresovanih strana imala je izazove u prikupljanju podataka. Izazovi su naišli i na tačnost podataka kako bi se izvršila analiza poređenja podataka.

Tačan proces prikupljanja i evaluacije podataka je jedan od najvažnijih elemenata ovog projekta. Da bi se izradio zakon OTP-u u skladu sa okolnostima na Kosovu, potrebno je prikupiti podatke iz poljoprivrednog sektora, informacije o funkciji i očekivanjima od zainteresovanih strana uključujući i privatni sektor.

Predviđeni su različiti oblici prikupljanja podataka, kao što su upitnici i lični intervjui, obrada statističkih podataka i pregled postojećeg zakonodavstva.

Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije

Tabela 12: Pregled komunikacijskih i konsultativnih aktivnosti izvedenih za Koncept dokumenat

Proces konsultacija je imao za cilj:					
Glavna svrha aktivnosti	Ciljna grupa	Aktivnost	Komunikacija/ Obaveštenje		Datum aktivnosti
	MPŠRR: DPPT, DEAPS, PD	Sastanci u Ministarstvo i u RG	telefon	email	Jul-Septembar 2021
	AHV Inspektorijat Ilirjana Zymberi	Sastanci u AVH funkcionisanje Inspektorata	telefon		03.08.2021 07.09.2021
	Dogana e Kosoës Sali Hoda	RG		email	Korrik-Nëntor 2021

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

	MINT Inspektorjat Lebibe Haliti Milazim Xani	MINT i RG Uloga i funkcionisanje kao i podela inspektorata	telefon		06.08.2021 07.09.2021
	Opštine: Poljoprivredna Drekcija Z, Mehdi Mulaj	Uloga opština u sektoru poljoprivrede sa akcentom na kontrolu – inspektori	telefon		10.08.2021
	“Mjedra” Sabirno mesto Nehat Bajraktari	Prikupljanje podataka oko funkcionalnosti – obim delovanja i Informacije za OTP	telefon		10.08.2021
	Agro Celina – Xerxe Sabirno mesto Fehmi Rexhepi i Bekim Ermeni	Prikupljanje podataka oko funkcionalnosti – obim delovanja i Informacije za OTP	telefon		09.09.2021
	KB Krusha – Krushë Sabirno mesto i obrade Fahrie Hoti	Prikupljanje podataka oko funkcionalnosti – obim delovanja i Informacije za OTP	telefon		09.09.2021 29.09.2021
	EuroFruti-Mramor Sabirno mesto Bejtush Gashi	Prikupljanje podataka oko funkcionalnosti – obim delovanja i Informacije za OTP	telefon		22.09.2021
	Agro Taç – Mamushë Sabirno mesto i obrade Nehat Taç	Prikupljanje podataka oko funkcionalnosti – obim delovanja i Informacije za OTP	telefon		29.09.2021
	DVV: Direktori, Nesim Morina Ylber Kuqi	Prikupljanje podataka za sektor vina	telefon		03.11.2021

Poglavlje 6: Poređenje opcija

Tri moguće opcije u vezi sa tržišnim propisima i tržišnim standardima već su razmatrane u prethodnim poglavljima 3 i 4.

Poglavlje 6.1: Planovi implementacije za različite opcije

Opcija (et) br.3 bi adresirao sve probleme, uzroke i posledice gore navedene na odgovarajući način. Dalji detalji se ne mogu dati ako se procena trenutnog stanja u sektoru ne izvrši u potpunosti uz podršku relevantnih podataka i podataka od lokalnih ne-ključni stručnjaka.

Tabela 13: Opcija 2 Plana implementacije

Cilj politike		Očekivan i iznos troškova
Strateški cilj		
	Rezultat, aktivnosti, godina i organizacija / odgovorni departament	

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Specifični cilj 1	Rezultati 1.1								
			Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	Godina 5	Organizacija/odgovorni departament	
		Aktivnosti 1.1.1							
		Aktivnosti 1.1.2							
		Aktivnosti 1.1.3							
	Rezultati 1.2								
			Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	Godina 5	Organizacija/odgovorni departament	
		Aktivnosti 1.2.1							
Specifični cilj 2	Rezultati 2.1	Itd.							
	Rezultati 2.2	Itd.							
Specifični cilj N	Rezultati N	Itd.							

Također, detaljna analiza opcije (opcija) br. 3 se može izvršiti samo kada se ponude podaci.

Tabela 14: Opcija plana implementacije 3

Ccilj politike								Očekivan i iznos troškova	
Strateški cilj									
	Rezultat, aktivnosti, godina i organizacija / odgovorni departament								
Specifični cilj 1	Rezultati 1.1								
			Godi na 1	Godi na 2	Godi na 3	Godin a 4	Godina 5	Organizacija/ odgovorni departament	
		Aktivnosti 1.1.1 Nacrt zakona	x						
		Aktivnosti 1.1.2 Izdavanje podzakonskih akata		x					
		1.1.2.1 Administrativno uputstvo o uvozu i izvozu		<u>X</u>					

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

		poljoprivrednih proizvoda							
		1.1.2.2 Administrativno uputstvo za organizaciju proizvođača proizvođačke organizacije		X					
		1.1.2.3 Administrativno uputstvo o geografskim oznakama			X				
		1.1.2.4 Administrativno uputstvo o tržišnim standardima za sveže voće i povrće			X				
		1.1.2.5 Administrativno uputstvo za inspekciju i kontrolu u svim fazama prometnih poljoprivrednih proizvoda, pre i posle stavljanja u promet				X			
		1.1.2.6 Administrativno uputstvo za poljoprivredne zadruge					X		
		Aktivnosti 1.1.3 Izgradnja kapaciteta	x	x					
	Rezultati 1.2								
			Godi na 1	Godi na 2	Godi na 3	Godin a 4	Godina 5	Organizacija/ odgovorni departament	

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

		Aktivnosti 1.2.1							
Specifični cilj 2	Rezultati 2.1	Itđ.							
	Rezultati 2.2	Itđ.							
Specifični cilj 3	Rezultati N.1	Itđ.							

Poglavlje 6.2: Tabela poređanja sa sve tri opcije

Kao što je gore pomenuto, predložena opcija 3 može se detaljno analizirati samo kada se daju podaci, inputi lokalnih stručnjaka i zainteresovanih strana.

Tabela 15: Poređenje opcija

Metod poređenja:			
Pozitivni, negativni uticaji	Opcija 1: Bez izmena	2. opcija: Potpuno odobrenje OTP-a	Opcija 3: Poboljšanje implementacije i osnaživanje
Pozitivni uticaji	Nema dodatnog pozitivnog uticaja.	- Nove poslovne prilike i veće mogućnosti zapošljavanja. - Direktna stimulacija za opcije za bolje organizovanu poljoprivredu i usvajanje specifične prakse ekološki odgovorne . - Specifične komponente tržišne organizacije, kao što su organizacije proizvođača, mogu doprineti širenju održivih praksi među poljoprivrednicima. - Približavanje Kosova sa međunarodnim trgovinskim sistemima.	- Specifična poboljšanja u podsektorima i odabranim oblastima lokalne poljoprivrede, gde se očekuje da će efikasnost i efektivnost nove organizacije tržišta biti veća. Očekuje se poboljšanje trgovinskog bilansa glavnih podsektora lokalne poljoprivrede. - Nove poslovne prilike i veće mogućnosti zapošljavanja. - Specifične komponente tržišne organizacije, kao što su organizacije proizvođača, mogu doprineti širenju održivih praksi među poljoprivrednicima. - Specifične komponente tržišne organizacije, kao što

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

			su organizacije proizvođača, mogu doprineti širenju održivih praksi među poljoprivrednicima. • Približavanje Kosova sa međunarodnim trgovinskim sistemima.
Negativni uticaji	• Domaća poljoprivreda će ostati izložena uvozu bez pravog podsticaja za povećanje konkurencije kako na domaćem tako i na izvoznom tržištu. Domaći trgovinski bilans poljoprivrednih proizvoda će se verovatno pogoršati. • Dominantna pozicija na poljoprivrednom tržištu može se povećati. • Zaštita potrošača neće biti poboljšana. • Nedostatak jasnog podsticaja za promociju i identifikaciju lokalne poljoprivredne proizvodnje. • Šire usvajanje održivih praksi od strane lokalne poljoprivrede ostalo bi samo u okviru programa ruralnog razvoja. • Trebalo bi uspostaviti stroža pravila o tržišnoj disciplini i podršci malim i srednjim farmama kako bi se izbegla dominacija na tržištu. • Bilo bi kraće vreme za odgovarajuća i stroža pravila za mala i	• Prekomerne administrativne procedure u lokalnom poljoprivrednom sektoru. • Visoke administrativne barijere i obim posla za dotične javne institucije. • Visoki troškovi implementacije, kontrole i upravljanja. • Preterano širenje obaveznih tržišnih standarda. • Potreba javnih institucija da preoblikuju kapacitete i organizaciju u skladu sa zahtevima nove organizacije tržišta, uključujući i stavljanje na raspolaganje neophodnih fondova. • Neophodni su napor i uključivanje privatnog sektora kako bi se izjednačila posvećenost i doprinos privatnih i javnih strana u implementaciji tržišne organizacije.	Ako su relevantna ograničenja troškova i implikacije pomenute u ovoj tabeli ispod, pravilno adresirano i planirano od strane Vlade Kosova i relevantnih institucija, ne bi trebalo da bude negativnog uticaja od implementacije opcije. Ovo zahteva od javnih institucija da preoblikuju kapacitete i organizaciju u skladu sa zahtevima nove organizacije tržišta, uključujući stavljanje neophodnih sredstava na raspolaganje i napore da se uključe privatni sektor neophodni za izjednačavanje posvećenosti i doprinosa privatnih i javnih strana u implementaciji organizacija tržišta.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

	srednja preduzeća u pretpristupnom periodu, definišući složenu pretpristupnu fazu za sektor poljoprivrede.		
Benefit-Prednosti	• Ne postoji administrativno opterećenje jer će organizacija tržišta ostati de facto u rukama privatnog sektora. • Nema dodatnih troškova za sprovođenje kontrola i procedura upravljanja.	• Potpuna spremnost za usvajanje uredbe EU-a za OTP. • Povećanje zaštite potrošača i veća vrednost za novac. • Uvesti dodatni instrument politike za unapređenje i rast lokalne poljoprivrede. • Podsticaj za promociju i identifikaciju lokalne poljoprivredne proizvodnje. • Specifične mogućnosti za sprovođenje efikasnije, održivije i kvalitetnije poljoprivrede od strane lokalnih poljoprivrednih preduzeća. • Poboljšana tržišna standardizacija i kapacitet za međunarodnu trgovinu.	• Poseban fokus na unapređenju konkurentnosti i kapaciteta ključnih lokalnih poljoprivrednih podsektora. • Brže odobravanje uređenja tržišta, sa sve bržim očekivanim rezultatima za predmetni privatni sektor i javne institucije. • Fokus na obavezne marketinške standarde za glavne useve voća i povrća na Kosovu. • Povećanje zaštite potrošača i veća vrednost za novac. • Primena dodatnog instrumenta politike za unapređenje i rast lokalne poljoprivrede. • Podsticaj za promociju i identifikaciju lokalne poljoprivredne proizvodnje. • Specifične mogućnosti za sprovođenje efikasnije, održivije i kvalitetnije poljoprivrede od strane lokalnih poljoprivrednih preduzeća. • Poboljšana tržišna standardizacija i kapacitet za međunarodnu trgovinu.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Prepreke	- Trebalo bi uspostaviti odgovarajuća i stroža pravila za tržišnu disciplinu i podršku malim i srednjim poljoprivrednim preduzećima. - Proces članstva u EU bi bio delimično pogođen, dok odobrenje organizacije tržišta ionako bi bio obavezan u tom trenutku.			- Visoko administrativno opterećenje i opterećenje za pogođene javne institucije. - Visoki troškovi implementacije, kontrole i upravljanja. - Prekomerno širenje obaveznih marketinških standarda. - Potreba javnih institucija da preoblikuju kapacitete i organizaciju u skladu sa zahtevima nove organizacije tržišta, uključujući i stavljanje na raspolaganje potrebnih-neophodnih fondova. - Neophodni su napori za uključivanje privatnog sektora kako bi se izjednačila posvećenost i doprinos privatnih i javnih strana u implementaciji tržišne organizacije.			- Potreba javnih institucija da preoblikuju kapacitete i organizaciju u skladu sa zahtevima nove organizacije tržišta, uključujući i stavljanje na raspolaganje neophodnih fondova-srestava. - Neophodni su napori za uključivanje privatnog sektora kako bi se izjednačila posvećenost i doprinos privatnih i javnih strana u implementaciji tržišne organizacije.		
Relevantni troškovi	Troškove funkcionisanja tržišne organizacije u sadašnjim neformalnim uslovima snosi samo privatni sektor.			Višak troškova opcije 2.			Implementacija tržišne organizacije zahteva troškove administracije, izgradnje kapaciteta, inspekcija i kontrola, monitoringa.		
Očekivana procena uticaja na budžet	Godina 1	Godina 2	Godina 3			Godina 1	Godina 2	Godina 3	
Zaključci				Više troškova od druge opcije, potrebno je više kapaciteta za implementaciju i verifikaciju efikasnosti procesa					

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Poglavlje 7: Zaključak i sledeći koraci

Intenzitet sticanja organizacije poljoprivrednog tržišta na Kosovu je jedna od tri razmatrane opcije.

Opcija 1 je opcija nula, u kojoj se Kosovo ne menja u odnosu na trenutnu situaciju, čime se ne usvajaju nikakva posebna pravila za organizaciju poljoprivrednih tržišta prema propisima Organizacije zajedničkog tržišta EU (OTP). Ova opcija ima očiglednu prednost da ne zahteva posebne finansijske, administrativne i operativne napore javnog sektora, jer će organizacija tržišta ostati u okviru kapaciteta privatnog sektora. S obzirom na uslove Kosova, ova opcija ima dva velika rizika. Prvi se odnosi na ponavljanje trenutne slabe pozicije kosovskog poljoprivredno-prehrambenog sektora na međunarodnim tržištima, što generiše visok trgovinski deficit koji se sa Opcijom 1 može čak i pogoršati.

U ovom scenariju, neki izvoznici mogu da iskoriste svoje dobre kapacitete da se nose sa međunarodnim tržištima, dok će većina domaćeg tržišta ostati u slabijoj poziciji i izložena konkurentnijem uvozu iz zemalja EU i regionalnih zemalja izvoznica, kao npr. Turska. Ovo se odnosi na drugi rizik, koji se odnosi na dominantnu poziciju da neke velike kompanije mogu rasti, bez direktnih koristi za manje igrače. Ako je tako, postojala bi potreba da se poveća nivo tržišne discipline kako bi se izbegle takve dominantne pozicije.

Druge dve opcije – opcija 2 i opcija 3 – razmatraju odobravanje nove organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda na Kosovu. Opcija 2 kroz potpuno usvajanje modela organizacije tržišta EU, dok opcija 3 kroz selektivno usvajanje specifičnih komponenti organizacije tržišta. Obe ove opcije zahtevaju od Vlade Kosova da uspostavi čvrst regulatorni okvir i da usvoji neophodne finansijske i operativne mere za upravljanje i sprovođenje tržišne organizacije. Ovo uključuje (i) finansiranje podrške koja se pruža operaterima; (ii) osoblje, infrastruktura i sredstva za upravljanje i kontrolu; (iii) promena mentaliteta uključenih javnih administracija da bi se pravilno primenila organizacija tržišta.

Prvi korak kada se analiziraju različite opcije je da se uporede efekti, koristi i prepreke dve opcije koje sugerišu usvajanje tržišne organizacije na Kosovu (Opcija 2 i Opcija 3) sa onima nulte opcije (Opcija 1). što, kako je pomenuto, sugerise održavanje statusa quo na domaćim poljoprivrednim tržištima.

Gledajući efekte, opcija 1 ima negativne efekte na kapacitet Kosova da poboljša konkurentnost i trgovinu, dok naprotiv, opcije 2 i 3 favorizuju približavanje Kosova međunarodnim trgovinskim sistemima i stimulišu bolju organizaciju lokalne poljoprivrede.

To potvrđuje iskustvo zemalja CEFTA, koje su pristupile EU 2002. godine sa generalno slabim i fragmentiranim poljoprivrednim sektorima, koji su se 10-15 godina nakon pristupanja značajno poboljšali zahvaljujući podršci dobijenoj od EU CAP, uključujući mogućnosti, da usvoji šeme geografskih oznaka, međunarodno priznate tržišne standarde i organizacije proizvođača, koje su uglavnom bile odsutne pre pristupanja. Na ovaj način poljoprivreda je, između ostalih efekata, povećala koncentraciju zaliha, poboljšala konkurentnost, poboljšao kvalitet proizvoda.

U pogledu koristi, evidentno je da dok opcija 1 nudi koristi od pristupa nereagovanju, opcije 2 i 3 nude niz koristi koje proizilaze iz akcije, zahtevajući od javnih institucija da preduzmu direktne akcije i da ih reše. Opisane koristi su posebno očigledne u kosovskom poljoprivredno-prehrambenom sektoru, od koga se očekuje da poboljša konkurentnost, kvalitet proizvoda, trgovinski kapacitet i poziciju na međunarodnim tržištima, što nije zagarantovano nultom opcijom. Opcije 2 i 3 imaju određene finansijske koristi koje se očekuju od (i) povećanja bruto domaćeg proizvoda, zbog veće produktivnosti i veće dodate vrednosti, i

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

(ii) pojave novih preduzeća koja doprinose smanjenju neformalne trgovine u okviru poljoprivrednog sektora. Sve ovo treba pretvoriti u veći prihod za poljoprivrednike, veću vrednost za novac za lokalne potrošače, veći prihod od izvoza i veće poreske prihode za javnu administraciju, uz finansijsku podršku uređenja tržišta.

Ova promena se ogleda u ograničenjima identifikovanim u tri opcije. Konkretno, glavni izazov opcija 2 i 3 je potreba da se preduzmu direktna akcija od strane nacionalnih institucija kako bi se stvorili uslovi za organizaciju i implementaciju tržišta. Ovo zahteva finansiranje, infrastrukturu i promenu načina razmišljanja na mnogo viši nivo nego u slučaju nulte opcije, u kojoj javne institucije ionako moraju da deluju, poboljšavajući nadzor nad tržištem i disciplinu, i podržavajući mala poljoprivredno-prehrambena preduzeća da bi se izbegle te dominantne pozicije stvaraju se na domaćim poljoprivrednim tržištima.. Prema međunarodnim iskustvima, opcije br. 2 i 3 imaju dodatnu korist u odnosu na nultu opciju stimulisanja zapošljavanja i kvalifikacije stručnih veština u lokalnoj poljoprivredi.

Zaključak 1. Opcije koje sugerišu usvajanje tržišne organizacije (Opcija 2 i Opcija 3) imaju pozitivniji balans između koristi i prepreka i od njih se očekuje da stimulišu efikasniju i zeleniju poljoprivredu.

Za konačni izbor između opcije 2 (puno odobrenje organizacije tržišta prema EU OPM) i opcije 3 (selektivno odobrenje organizacije tržišta), moraju se uzeti u obzir karakteristične prednosti i prepreke. Opcija 3 predstavlja prednost u odnosu na potpuno usvajanje tržišne organizacije u pružanju specifičnog fokusa na glavne podsektore domaće poljoprivrede i bržem usvajanju tržišne organizacije, sa sve većim očekivanim rezultatima i za privatni sektor takođe i za javne institucije Kosova..

S druge strane, opcija 2 postavlja dodatne prepreke zbog visokog administrativnog opterećenja javnih institucija i visokih troškova implementacije, kontrole i upravljanja. Specifičan fokus je glavna prednost opcije 3 u odnosu na opciju 2. Naime, kao što pokazuje iskustvo drugih zemalja, identifikovane su komponente koje imaju prioritet u usvajanju tržišne organizacije do članstva u EU. U slučaju Kosova, komponente koje bi odmah trebalo da budu predmet Zakona o uređenju tržišta su:

- Školske šeme.
- Organizacije proizvođača u sektoru voća i povrća.
- Sektor vina.
- Pčelarstvo.
- Marketinški standardi za voće i povrće i njihove kontrole usklađenosti.
- Geografske oznake.

Što se tiče važne komponente tržišnih standarda, treba uzeti u obzir sledeće u vezi njihovog usvajanja na Kosovu:

- Tržišni standardi će obezbediti osnovu za reputaciju zemlje garantujući paketu minimalan kvalitet
- Nacionalni standardi će obezbediti set specifikacija za industriju (privatni sektor) i osnovu za transparentnost tržišta
- Utvrđivanje da li su standardi obavezni ili opciono je ključna preliminarina odluka.
- Odabir vrsta proizvoda koji treba da budu predmet marketinških standarda podjednako je važan i suštinski za efektivnost i efikasnost harmonizacije lokalnog podsektora voća i povrća.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- Harmonizacija nacionalnih standarda sa međunarodnim standardima je deo procesa odobravanja, uključujući učešće u postavljanju međunarodnih standarda.
- Osnivanje državne inspeksijske službe ili odobrenje ili mogućnost privatnih inspeksijskih organa je preduslov za usvajanje tržišnih standarda, uključujući i određivanje koja institucija treba da zahteva sertifikate o usaglašenosti i ko treba da kontroliše proizvode ako ispunjavaju standarde.

Zaključak 2. Opcija 3 koja se odnosi na selektivno usvajanje tržišne organizacije predstavlja pozitivniji balans između koristi i prepreka i očekuje se da će stimulisati fokusiranje politike za poboljšanje efikasnosti, organizacije i zelene tranzicije lokalne poljoprivrede i usvajanje specifičnih tržišnih standarda za ključne proizvode..

Na osnovu gore navedenog, preporuka je za usvajanje opcije 3 koja predlaže selektivno odobrenje organizacije poljoprivrednog tržišta na Kosovu.

U pogledu donošenja zakona o uređenju tržišta uz djelimično usklađivanje sa postojećim pravnim uslovima EU, očekuje se značajan uticaj na unapređenje tržišnih pravila, praćeno mogućnostima rasta tržišta za sve aktere u sektoru poljoprivrede.

Za poslovne zainteresovane strane:

- Pravna sigurnost pravila o organizaciji tržišta
- Bolji pristup tržištu poljoprivredno-prehrambenim proizvodima na nacionalnom i međunarodnom nivou
- Koristi od organizovane saradnje proizvođača
- Bolja pregovaračka moć za organizovane proizvođače, ispred trgovinskih partnera
- Podrška prodaji za prodaju proizvoda sa geografskim oznakama
- Poštena konkurencija između proizvođača

Za potrošače:

Bolji pristup proizvodima visoke vrednosti na tržištu

Za nadležne organe:

- Poboljšanje uslova za implementaciju/sprovođenje pravila o organizaciji tržišta EU-a.

Što se tiče usvajanja marketinških standarda, inicijalna procena stručnjaka projekta je već pokazala da se mogu očekivati značajni očekivani uticaji na tržište voća i povrća za relevantne zainteresovane strane i javnost, uključujući:

Za poslovne zainteresovane strane:

- Poboljšane mogućnosti za bolju procenu proizvoda

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

- Smanjenje pitanja vezanih za kvalitet/troškove transakcije
- Poštena konkurencija (u celom lancu vrednosti i ekvivalentni proizvodi)
- Troškovi proizvodnje (uticaj na otpad)
- Pravna sigurnost (jasna indikacija kako da se plasira, etiketira, prezentuje proizvod)

Za potrošače:

- Smanjenje pitanja vezanih za kvalitet
- Pristup odgovarajućim informacijama

Za nadležne organe:

Unapređenje uslova za sprovođenje / jačanje politike kvaliteta poljoprivrednih proizvoda EU-a

Generalno, sledeće očekivane uticaje treba prvenstveno razmotriti:

- Regulisanje konkurencije na tržištu i izbor tržišne ponude, kao deo proizvodnje ne treba da ispunjava minimalne uslove, preusmerava se na alternativne tržišne kanale.
- Motivisati vlasnike proizvoda da poboljšaju kvalitet
- Podrška brendu
- Podsticaj konkurenciji i više mogućnosti za ulazak na tržište EU-a
- Povećati zaštitu potrošača

Usvajanje tržišne organizacije ima socijalne i ekološke efekte u skladu sa strategijama Evropske unije i Ujedinjenih nacija.

Evropska unija. Kroz operativne planove proizvodnih organizacija i njihovo delovanje na usvajanju održive proizvodne prakse, bolji sistem upravljanja otpadom, organska poljoprivreda, zaštita biodiverziteta, odobravanje organizacije tržišta može doprineti pre svega ostvarivanju ciljeva farme principi od farme do tanjira-jela u okviru perspektive **Zelenog sporazuma EU-a**.

Ujedinjene nacije. Što se tiče ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija, organizacija tržišta može doprineti akcijama Kosova u vezi sa odgovornom proizvodnjom i potrošnjom (MDG 12) i klimatskim delovanjem (MDG 13). Pored toga, imajući u vidu ekonomske i socijalne uticaje organizacije tržišta, najvažniji MCR za Kosovo su dostojanstven rad i ekonomski rast (MDG 8) i Industrija, inovacije i infrastruktura (MDG 9).

Tabela 16: Plan implementacije željene opcije

Cilj politike		Očekivan i iznos troškova
Strateški cilj		
	Rezultati-ishod, aktivnosti, godina i organizacija / odgovorni departament	

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Specifični cilj 1	Rezultati 1.1							Organizacija/odgovorni departament	
			Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 4	Godina 5		
		Aktivnost 1.1.1 Nacrt zakona	x						
		Aktivnost 1.1.2 Izdavanje podzakonskih akata		x					
		1.1.2.1 Administrativno uputstvo o uvozu i izvozu poljoprivrednih proizvoda		<u>X</u>					
		1.1.2.2 Administrativno uputstvo za organizaciju proizvođača proizvođačke organizacije		X					
		1.1.2.3 Administrativno uputstvo o geografskim oznakama			X				
		1.1.2.4 Administrativno uputstvo o tržišnim standardima za sveže voće i povrće			X				
		1.1.2.5 Administrativno uputstvo za inspekciju i kontrolu u svim fazama prometnih poljoprivrednih proizvoda, pre i posle stavljanja u promet				X			

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

		1.1.2.6 Administrativno uputstvo za poljoprivredne zadruge					X		
		Aktivnost 1.1.3 Izgradnja kapaciteta	x	x					
	Rezultati 1.2								
			Godi na 1	Godi na 2	Godi na 3	Godin a 4	Godina 5	Organizacija/od govorni departament	
		Aktivnost 1.2.1							
Specifični cilj 2	Rezultati 2.1	Itd.							
	Rezultati 2.2	Itd.							
Specifični cilj 3	Rezultati N.1	Itd.							

Poglavlje 7.1: Odredbe za praćenje i evaluaciju

Zakonodavne aktivnosti planirane u okviru trenutnog projekta financiranog od strane EU biće uključene u plan rada MPŠRR-a i praćeni od strane menadžmenta MPŠRR-a i Upravnog odbora projekta na redovnoj osnovi.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aneks 1: Obrazac procene ekonomskog uticaja

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivano gubitaka	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
Radna mesta ³	Da li će se povećati broj raspoloživih radnih mesta?	x		Nizak	Visok	Biće višestruki efekat na zapošljavanje zbog kvalifikacije potrebnih radnika, sa pozitivnim rodnim uticajem
	Hoće li se smanjiti broj raspoloživih radnih mesta?		x	Nizak	Nizak	
	Da li će to uticati na nivo plaćanja?	x		Nizak	Nizak	Stručno i prethodno obučeno osoblje primaće veće plate.
	Da li će to uticati na lakoću dobijanja posla?	x		Nizak	Nizak	Biće potrebno više kvalifikovanog osoblja, efekti će biti veći da bi se mogli meriti nakon dve godine
Pravljenje biznisa	Da li će to uticati na pristup poslovnim finansijama?	x		Visok	Visok	Ulaganje u domaće tržište i izvozne potrebe stimulisaće veću finansijsku tražnju.
	Da li će neki proizvodi biti uklonjeni sa tržišta?	x		Visok	Visok	Mali poljoprivrednici će biti najviše pogođeni zbog niskog nivoa konkurencije
	Da li će određeni proizvodi biti dozvoljeni na tržištu?	x		Visok	Visok	Novi standardizovani proizvodi, brendirani proizvodi (TGJ)
	Da li će preduzeća morati da se zatvore?	x		Nizak	Visok	Preduzeća koja ne ispunjavaju zahteve tržišta
	Da li će biti stvorena nova preduzeća?	x		Visok	Visok	Tržište će ih identifikovati
Administrativne barijere	Da li će preduzeća morati da ispunjavaju nove obaveze informisanja?	x		Visok	Visok	Treba se implementirati zahtevi za standarde

³ Kada postoji uticaj na poslu, biće i društvenih-socijalnih uticaja.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivano guticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
	Da li su obaveze informisanja za preduzeća pojednostavljene?	x		Nizak	Nizak	Standardizovani dokumenti za sistem trgovanja
Tregovina	Da li se očekuje da će se trenutni uvozni tokovi promeniti?	x		Visok	Visok	Očekuje se da će supstitucija uvoza biti jedan od rezultata organizacije tržišta
	Da li se očekuje da će se trenutni izvozni tokovi promeniti?	x		Nizak	Nizak	Očekuje se da će rast izvoza biti jedan od rezultata uređenja tržišta
Transport	Da li će biti uticaja na to kako će se provoziti putnici i/ili roba?	x		Nizak	Nizak	Najkoncentrisanija komercijalna distribucija doprineće rekanalizaciji transporta
	Da li će doći do promene vremena potrebnog za prevoz putnika i/ili roba?	x		Visok	Visok	Najkoncentrisanija komercijalna distribucija doprineće rekanalizaciji transporta
Investicije	Da li se od kompanija očekuje da investiraju u nove aktivnosti?	x				Organizacija tržišta nudi nove poslovne mogućnosti
	Da li se od kompanija očekuje da otkazu ili odlože investicije?		x			Organizacija tržišta će stimulisati investicije
	Hoće li se povećati ulaganja iz dijaspore?	x		Nizak	Nizak	Ponudom novih poslovnih mogućnosti, organizacija tržišta će stimulisati dijasporu da investira u sistem, zbog boljih tržišnih uslova.
	A do të ulen investimet nga diaspora?		x			Ne, za gore navedeno
	Da li će se direktne strane investicije povećati?	x		Nizak	Nizak	Ponudom novih poslovnih mogućnosti, organizacija tržišta će privući direktne strane investicije u sistem, zbog boljih tržišnih uslova
	Da li će se direktne strane investicije smanjiti?		x			Ne, za gore navedeno
Konkurentnost	Da li će cena poslovnih inputa, poput struje, porasti?		x	Nizak	Visok	Organizacija tržišta neće uticati na cenu struje

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivano guticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
	Da li će se cena poslovnih inputa, poput struje, smanjiti?		x			Kao gore
	Da li će se inovacija ili istraživanje verovatno promovisati?	x		Nizak	Nizak	Planovi proširenja i implementacija PO, geografskih oznaka će trebati više inovacija i istraživačkog doprinosa
	Da li je moguće da inovacije i istraživanja budu ometani?		x			Tržište će stimulisati dinamičan pristup poljoprivrednog sektora.
Uticaj NVM -a	Da li su kompanije uglavnom pogođene malim i srednjim preduzećima?	x		Visok	Visok	Većina preduzeća u domaćoj poljoprivredi su NMV-MSP
Cene konkurentnost i	Da li će se povećati broj roba i usluga dostupnih preduzeću ili potrošačima?	x		Visok	Visok	Potpuno novi proizvodi, novo pakovanje, različite veličine
	Da li će se smanjiti broj roba i usluga dostupnih preduzećima ili potrošačima?		x			Ne, za gore navedeno
	Da li će se cene postojećih dobara i usluga povećati?	x		Nizak	Nizak	Planirana ulaganja od OP u vezi sa sprovođenjem tržišne organizacije neće doprineti povećanju cena robe, već malom povećanju cena stručnih usluga.
	Da li će cene postojećih dobara i usluga pasti?		x			Ne, za gore navedeno
Regionalni ekonomski uticaji	Da li će određeni poslovni sektor biti pogođen?	x		Visok	Visok	Poljoprivreda, odabrani podsektori poljoprivrede
	Da li je ovaj sektor koncentrisan u određenom regionu?		x			Geografske oznake i PO će doprineti lokalizaciji inicijativa za organizaciju tržišta, ali bez unapred određene teritorijalne koncentracije.
Opšti ekonomski razvoj	Da li će to uticati na budući ekonomski rast?	x		Visok	Visok	Utvrđen visokim potencijalom rasta domaće poljoprivrede zbog poboljšanja tržišnih uslova

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivano gubitaka	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
	Da li bi to moglo da utiče na stopu inflacije?	x		Nizak	Nizak	Očekivani doprinos u privredi će postati jači, sa više izvoza i manjim uvozom, što će doprineti mogućem smanjenju inflacije

Aneks 2: Obrazac za procenu društvenog uticaja

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
Radna mesta ⁴	Da li će se povećati broj raspoloživih radnih mesta?	x		Visok	Visok	Biće višestruki efekat na zapošljavanje zbog kvalifikacije potrebnih radnika, sa pozitivnim rodnim uticajem
	Hoće li se smanjiti broj raspoloživih radnih mesta?		x			Nivo zaposlenosti će se blago povećati sa snažnijim uticajem na duži rok
	Da li su poslovi pogođeni u određenom poslovnom sektoru?	x		Visok	Visok	Organizacija tržišta ima poseban uticaj na poljoprivredu
	Da li će to uticati na nivo plaćanja?	x		Nizak	Nizak	Stručno i prethodno obučeno osoblje primaće veće plate.

⁴ Kada ima uticaja na rad, biće i ekonomskih uticaja.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
	Da li će to uticati na lakoću dobijanja jednog posla?	x		Nizak	Nizak	Potreba za više kvalifikovano osoblje, efekti će biti veći da bi se mogli meriti nakon dve godine
Regionalni društveni socijalni uticaji	Da li su društveni uticaji koncentrisani u određenom regionu ili gradu?		x			Organizacija tržišta će se sprovoditi na celom Kosovu bez unapred određenog fokusa na određene regione
Uslovi rada	Da li su ugrožena radnička prava?	x				To nema direktan uticaj na prava radnika
	Da li se uvode ili ukidaju standardi za rad u opasnim uslovima?	x				Ovo se može javiti kao strain efekat u odnosu na održivu upotrebu pesticida
	Da li će to uticati na razvoj socijalnog dijaloga između zaposlenih i poslodavaca?	x				Bez direktnog uticaja
Socijalno uključ enje	Da li će to uticati na siromaštvo?	x		Nizak	Nizak	Poboljšanje lokalne poljoprivrede može smanjiti siromaštvo u ruralnim područjima kroz nove mogućnosti zapošljavanja i visoku vrednost proizvodnje.
	Da li je pogođen akses-pristup programima socijalne zaštite?		x			Organizacija tržišta neće imati uticaja na šeme socijalne zaštite
	Da li će se promeniti cena osnovnih dobara i usluga?	x				Predložena opcija organizacije tržišta ne uključuje mere sa direktnim uticajem na cene

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
						poljoprivrednih proizvoda, koje će određivati samo tržišne snage. Štaviše, organizacija tržišta ne zahteva značajno veće troškove inputa ili usluga
	Da li će to uticati na finansiranje ili organizaciju šema socijalne zaštite?		x			Organizacija tržišta neće imati uticaja na šeme socijalne zaštite
Edukacija-obrazovanje	Da li će to uticati na osnovno obrazovanje?		x			Nema uticaja organizacije tržišta na osnovno obrazovanje
	Da li će to uticati na srednje obrazovanje?		x			Delimičan uticaj na srednje obrazovanje kadrova koji rade u tehničkim delatnostima
	Da li će to uticati na tercijarno obrazovanje?	x		Nizak	Nizak	Novo kvalifikovano osoblje za upravljanje tržišnim trendovima, menadžeri će morati da poseduju visoku tehniku
	Da li će to uticati na profesionalnom formiranju?	x		Visok	Visok	Visok efekat na tehničko obrazovanje, implementacija tržišne organizacije zahtevaće nove/mnogo bolje tehničare, radnike, poljoprivrednike itd.
	Da li će to uticati na obrazovanje radnika i doživotno učenje?	x		Visok	Visok	Uz stalnu obuku radnika i poljoprivrednika i tehničara

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
	Da li će to uticati na organizaciju ili strukturu obrazovnog sistema?	x		Nizak	Nizak	Nova organizacija tržišta predložiće nove nastavne planove i programe za tehničko obrazovanje
	Da li će to uticati na akademske slobode i samoupravu?		x			Nema uticaja na akademske slobode i samoupravu
Kultura	Da li opcija utiče na kulturnu raznolikost-diversitet?	x				Geografske oznake mogu stimulirati identitet i pojavu kulturne raznolikosti u ruralnim područjima
	Da li opcija utiče na finansiranje kulturnih organizacija?		x			Nema uticaja na finansiranje kulturnih organizacija
	Da li opcija utiče na mogućnosti da ljudi uživaju ili učestvuju u kulturnim aktivnostima?		x			Geografske oznake, proizvodne organizacije mogu biti povezane sa lokalitetom, identitetom i kulturnom raznolikošću, ali generalno nemaju značajan uticaj
	Da li opcija utiče na očuvanje kulturnog nasleđa?	x		Visok	Visok	Geografske oznake mogu doprineti očuvanju kulturnog nasleđa u vezi sa poljoprivredom Kosova
Upravljanje	Da li opcija utiče na sposobnost građana da učestvuju u demokratskom procesu?		x			To nema uticaja na sposobnost građana da učestvuju u demokratskom procesu
	Da li se svaka osoba tretira jednako?	x				Nema promene u načinu na koji se ljudi tretiraju

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
						jednako, u javnom ili privatnom sektoru
	Da li će javnost biti bolje informisana o određenim pitanjima?	x		Visok	Visok	Organizacija tržišta obuhvata promotivne aktivnosti i informativnu kampanju
	Da li opcija utiče na način funkcionisanja političkih partija?	x				Nema nikakvog uticaja na način funkcionisanja političkih partija
	Da li će to uticati na civilno društvo?	x				OP i farmeri mogu imati uticaj na lokalne zajednice
Javno zdravlje i bezbednost ⁵	Da li će to uticati na živote ljudi, kao što je očekivani životni vek ili stopa smrtnosti?	x				Nema direktnog uticaja na živote ljudi
	Da li će to uticati na kvalitet hrane?	x		Visok	Visok	Poboljšanje i standardizacija proizvodnje će povećati kvalitet hrane
	Da li će se rizik po zdravlje povećati ili smanjiti zbog štetnih materija?		x			Nema uticaja u riziku zdravlja
	Da li će biti uticaja na zdravlje usled promena nivoa buke ili kvaliteta vazduha, vode i/ili zemljišta?		x			Bez zdravstvenog efekata
	Da li će biti posledica po zdravlje usled promena u upotrebi energije?		x			Nema zdravstvenih efekata povezanih sa upotrebom energije
	Da li će biti posledica po zdravlje usled promena u odlaganju otpada?	x		Nizak	Nizak	Očekivano poboljšanje sistema odlaganja poljoprivrednog otpada

⁵ Kada postoje uticaji na javno zdravlje i bezbednost, postoje redovni uticaji na životnu sredinu, kao i drugi.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
						neće se direktno odraziti na zdravlje
	Da li će to uticati na način života ljudi, kao što su nivoi bavljenja sportom, promene u ishrani ili promene u upotrebi duvana ili alkohola?	x				Nema uticaja na način života ljudi u pogledu organizacije tržišta
	Da li postoje određene grupe koje se suočavaju sa mnogo većim rizicima od drugih (određene faktorima kao što su starost, pol, invaliditet, društvena grupa ili region)?	x				Nijedna posebna grupa nije suočena sa mnogo većim rizicima od drugih u smislu organizacije tržišta
Kriminal i bezbednost	Da li se utiču na šanse da kriminalci budu uhvaćeni?		x			Nijedan uticaj organizacije tržišta u vezi kriminala i bezbednosti
	Da li je potencijalna korist od zločina pogođena pod uticajem?		x			Nijedan uticaj organizacije tržišta u vezi kriminala i bezbednosti
	Ima li uticaja na nivo korupcije?	x				Bez uticaja od organizacije tržišta u vezi kriminala i bezbednosti
	Da li je pogođen kapacitet za sprovođenje zakona?	x				Bez uticaja od organizacije tržišta u vezi kriminala i bezbednosti
	Ima li uticaja na prava i bezbednost žrtava zločina?		x			Bez uticaja od organizacije tržišta u vezi kriminala i bezbednosti

Aneks 3: Obrazac za procenu uticaja na životnu sredinu

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
Održiva klima i životna sredina	Da li će to uticati na emisije gasova staklene bašte (ugljen-dioksid, metan, itd.)?	x				Promovisanje sektora stočarstva može zahtevati mere ublažavanja za smanjenje emisije gasova staklenika
	Da li će to uticati na potrošnju goriva?	x		Nizak	Nizak	Više trgovine zahteva više transporta i potrošnje goriva osim ako se ne primene posebne mere za ublažavanje uticaja
	Da li će se mešavina resursa koji se koriste za proizvodnju energije promeniti?	x				Uticaj organizacije tržišta je minimalan
	Da li će doći do promene cena za ekološki prihvatljive proizvode?	x		Nizak	Nizak	PO će sprovoditi održive mere i mogu povećati cenu ekološki prihvatljivih proizvoda
	Hoće li se raditi neke manje zagađujuće aktivnosti?	x		Nizak	Nizak	Organizacije proizvođača kroz poboljšanu proizvodnju uz održiviju upotrebu hemikalija mogu doprineti da poljoprivredna proizvodnja postane manje zagađujuća
Kvalitet vazduha	Da li će to uticati na emisiju zagađivača vazduha?	x				Nijedan efekat-uticaj organizacije tržišta na emisije zagađivača vazduha
Kvalitet vode	Da li opcija utiče na kvalitet slatke vode?		x			Veća proizvodnja može koristiti više hemikalija sa potencijalnim uticajem na

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
						slatku vodu ako se ne preduzmu mere za održivu proizvodnju i upotrebu hemikalija.
	Da li opcija utiče na kvalitet podzemnih voda?	x				Veća proizvodnja može koristiti više hemikalija sa potencijalnim uticajem na slatku vodu ako se ne preduzmu mere za održivu proizvodnju i upotrebu hemikalija.
	Da li opcija utiče na izvore vode za piće?	x				Nijedan uticaj organizacije tržišta u vodi za piće
Kvalitet zemljišta i korišćenje zemljišta	Da li će to uticati na kvalitet zemljišta (vezano za zakiseljavanje, kontaminaciju, upotrebu pesticida ili herbicida)?		X	Nizak	Nizak	Niži uticaj na povećanu upotrebu hemikalija, uravnotežen očekivanom optimizacijom njihove upotrebe,
	Da li će to uticati na eroziju tla?	X		Nizak	Nizak	Na pozitivan način poboljšanje poljoprivredne proizvodnje doprineće zaštiti od erozije
	Da li će zemljište biti izgubljeno (gradnjom itd.)?		X			Sprovođenje tržišne organizacije ne zahteva velike objekte za izgradnju i izgubiti zemlju
	Da li će se zemljište dobiti (dezinfekcijom i sl.)?		X			Zemljište na Kosovu nije kontaminirano, više šumskog zemljišta će se koristiti za poljoprivredu

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
	Da li će doći do promene u korišćenju zemljišta (npr. iz šumskog u poljoprivrednu ili urbanu upotrebu)?	x		Nizak	Nizak	Više zemlje će se koristiti za poljoprivredu
Otpad i reciklaža	Da li će se količina stvorenog-generisanog otpada promeniti?	x		Nizak	Nizak	PO mogu imati i sprovesti mere zaštite životne sredine u vezi sa otpadom
	Da li će se promeniti načini na koji se otpad tretira?		x	Nizak	Nizak	PO mogu imati i sprovesti mere zaštite životne sredine u vezi sa otpadom
	Da li će to uticati na mogućnosti reciklaže otpada?		x	Nizak	Nizak	PO mogu imati i sprovesti mere zaštite životne sredine u vezi sa otpadom
Korišćenje izvora - resursa	Da li opcija utiče na korišćenje obnovljivih izvora (riblji fond, hidroelektrane, solarna energija itd.)?	X		Nizak	Nizak	PO mogu imati zaštitu životne sredine i obnovljive resurse
	Da li opcija utiče na korišćenje neobnovljivih resursa (podzemne vode, minerali, ugalj, itd.)?		X	Nizak	Nizak	Organizacije proizvođača mogu imati plan zaštite životne sredine za smanjenje upotrebe neobnovljive energije
Stepen ekoloških rizika	Da li će to uticati na šanse za opasnosti kao što su požari, eksplozije ili nezgode?		X			Rizici kao što su požari, eksplozije ili nezgode nisu u direktnom predmetu organizovanja tržišta
	Da li će to uticati na spremnost kada dođe do prirodnih katastrofa?		X	Nizak	Nizak	Proizvodna organizacija može imati plan upravljanja rizikom
	Da li je ugrožena zaštita društva od prirodnih katastrofa?		X			Opšte društvo neće biti pogođeno od srestava

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
						tržišne organizacije za upravljanje rizikom
Biodiverzitet-raznolikost, flora i fauna	Da li će to uticati na zaštićene ili ugrožene vrste ili područja u kojima žive?		X			Organizacija tržišta neće imati direktan uticaj na prirodni biodiverzitet, dok neke komponente mogu imati uticaj na biodiverzitet poljoprivrede
	Da li će to uticati na veličinu ili veze između prirodnih područja?		X			Organizacija tržišta neće imati direktan uticaj na prirodni biodiverzitet, dok neke komponente mogu imati uticaj na biodiverzitet poljoprivrede
	Da li će to uticati na broj vrsta u datom području?		X			Organizacija tržišta neće imati direktan uticaj na prirodni biodiverzitet, dok neke komponente mogu imati uticaj na biodiverzitet poljoprivrede
Dobrobit životinja	Da li će to uticati na tretman-lečenje životinja?		X			Zdravlje životinja i najbolji tretman za životinje
	Da li će to uticati na zdravlje životinja?		X			Organizacija tržišta može pozitivno uticati na pčele, takođe će imati bolji pristup i poboljšati nova dodatna sredstva za poboljšanje proizvodnje
	Da li će to uticati na kvalitet i bezbednost stočne hrane?		X	Nizak	Nizak	Mogući efekat prskanjem u biljnoj proizvodnji osim

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne			
						ako se ne preduzmu mere ublažavanja uticaja.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Aneks 4: Obrazac za procenu uticaja na osnovna prava

Kategorija ekonomskog uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da se dogodi ovaj uticaj?		Broj organizacija, kompanija i/ili pojedinaca pogođenih	Korist ili trošak očekivanog uticaja	Željeni nivo analize
		Da	Ne	Visok/Nizak	Visok/Nizak	
Dostojanstvo	Da li opcija utiče na dostojanstvo ljudi, njihovo pravo na život ili integritet osobe?	x				Organizacija tržišta ne narušava dostojanstvo ljudi.
Slobode	Da li opcija utiče na pravo na slobodu pojedinaca?	x				Organizacija tržišta ne utiče direktno na slobodu ljudi.
	Da li opcija utiče na pravo osobe na privatnost?	x				Organizacija tržišta ne utiče direktno na privatnost ljudi.
	Da li opcija utiče na pravo na sklapanje braka ili osnivanje porodice?		x			Organizacija tržišta ne utiče direktno na slobodu ljudi.
	Da li opcija utiče na pravnu, ekonomsku ili socijalnu zaštitu pojedinaca ili porodice?		x			Organizacija tržišta ne utiče direktno na zaštitu ljudi
	Da li opcija utiče na slobodu misli, savesti ili veroispovesti?		x			Organizacija tržišta ne utiče direktno na slobodu ljudi
	Da li opcija utiče na slobodu izražavanja?		x			Organizacija tržišta ne utiče direktno na slobodu ljudi
	Da li opcija utiče na slobodu okupljanja ili udruživanja?		x	Nizak	Nizak	Poljoprivrednici sa PO imaju dodatnu mogućnost grupisanja
Lični podaci	Da li opcija uključuje obradu ličnih podataka?	x				Organizacija tržišta ne određuje promene u upravljanju i zaštiti ličnih podataka.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

	Da li je zagantovano pravo pojedinca na pristup, ispravku i prigovor?	x				Organizacija tržišta ne određuje promene u upravljanju i zaštiti ličnih podataka.
	Da li je način obrade ličnih podataka jasan i dobro zaštićen?	x				Organizacija tržišta ne određuje promene u upravljanju i zaštiti ličnih podataka.
Azil	Da li opcija utiče na pravo na azil?		x			To ne utiče na nikakva prava na azil, van je oblasti delovanja organizacije
Imovinska prava	Da li će imovinska prava biti pogođena?	x				Organizacija tržišta neće uticati na imovinska prava
	Da li opcija utiče na slobodu poslovanja?	x				Novi biznis mora ispuniti specifične tržišne kriterijume
Jednak tretman ⁶	Da li opcija štiti princip jednakosti pred zakonom?		x			Organizacija tržišta ne predviđa promene u zaštiti principa ravnopravnosti.
	Da li je moguće da određene grupe direktno ili indirektno trpe diskriminaciju (npr. bilo kakva diskriminacija po bilo kojoj osnovi kao što su pol, rasa, boja kože, etnička pripadnost, nacionalna manjina, političko mišljenje ili bilo koje drugo mišljenje, starosti ili seksualna orijentacija)?		x			Organizacija tržišta je otvorena za sve grupe bez diskriminacije
	Da li opcija utiče na prava osoba sa invaliditetom?		x			Prava lica sa invaliditetom nisu pogođeni od organizacije tržišta.
Prava dece	Da li opcija utiče na prava dece?		x			Dečja prava nisu obuhvaćena u organizaciju tržišta.

⁶ Rodna ravnopravnost se rešava kroz procenu uticaja na pol

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Dobra administracija	Da li će administrativne procedure postati teže?		x			Način na koji se implementira organizacija tržišta određuje lakoću administrativnog procesa za korisnike
	Da li se utiče na način na koji administracija donosi odluke (transparentnost, proceduralno vreme, pravo na pristup dosijeu, itd.)?	x				Sistem donošenja odluka od strane administracije nije direktno pogođena od organizacije tržišta.
	O krivičnom pravu i predviđenim sankcijama: da li su ugrožena prava optuženih?		x			Kriminal i pristup pravdi nisu obuhvaćeni u organizaciju tržišta.
	Da li je utiče pristup pravdi?		x			Kriminal i pristup pravdi nisu obuhvaćeni u organizaciju tržišta

Aneks 5: Rezime procene ekonomskih, društvenih i ekoloških uticaja

Sažeta ocena novog Zakona o organizovanju-uređenju tržišta na Kosovu

1. Ekonomski uticaj

Tokom trgovine ekonomska teorija predviđa da će poljoprivredne subvencije povećati proizvodnju, sniziti svetske cene, poremetiti međunarodna tržišta i smanjiti ekonomsku efikasnost, a očekuje se da će efekti odobravanja tržišne organizacije imati različite rezultate, donekle uravnotežujući one koje stvaraju subvencije direktnih plaćanja.

Progresivno usvajanje predložene organizacije poljoprivrednog tržišta imaće značajne ekonomske efekte na Kosovu, uglavnom na MSP, koja predstavljaju okosnicu sektora. Višestruko će uticati na zapošljavanje zbog veće kvalifikacije potrebnih radnika, sa očekivanim rodno pozitivnim uticajem. Iako se zbog organizacije tržišta ne može očekivati visok rast zaposlenosti, stopa zaposlenosti će se blago povećati sa snažnijim uticajem na duži rok (5-7 godina) zbog stimulisanje ekspanzije sektora. Biće potrebno više kvalifikovanog osoblja, ali će se i u ovom slučaju efekti videti na duži rok, a viši rezultati će se meriti nakon najmanje dve godine. Shodno tome, stručno obučeno i napredno osoblje verovatno će primati veće plate.

Odobrenje predložene organizacije tržišta će imati snažan efekat na trgovinu. Očekuje se da će zamena uvoza i rast izvoza biti glavni rezultati organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda na Kosovu. Jedan od očekivanih efekata organizacije tržišta biće koncentracija i standardizacija

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

poljoprivredne ponude; Koncentrisanija distribucija trgovine će doprineti reanalizi transportnih modaliteta u poljoprivrednom sektoru ka većoj efikasnosti.

Predložena organizacija tržišta nudi nove poslovne mogućnosti i stimulisaće investicije, uključujući stimulisanje kosovske dijasporu da investira u sistem, kao i direktne strane investicije, zbog boljih tržišnih uslova u zemlji. Povećana potreba za ulaganjem u implementaciju zahteva za organizaciju tržišta i za domaće i za izvozno tržište podstaći će veću finansijsku potražnju, što će dodati paralelnu potražnju za finansijskom podrškom postojećim linijama podrške projektima ruralnog razvoja. Odobrenje tržišne organizacije imaće očekivani efekat na strukturu poljoprivredne poslovne zajednice. Verovatno je da će mali farmeri biti više pogođeni zbog niskog nivoa konkurencije, tražeći na taj način snažnu podršku za izgradnju svojih kapaciteta u skladu sa zahtevima organizacije tržišta.

Uopšteno, preduzeća koja ne ispunjavaju zahteve tržišta suočiću se sa rizikom zatvaranja svojih delatnosti, ali to ne bi trebalo da se dešava u velikim razmerama, jer će većina tih preduzeća moći da se prilagodi potrebama tržišne organizacije i može da implementira odgovarajuće mere koje će pomoći prilagođavanju lokalne poljoprivrede organizaciji tržišta. S druge strane, verovatno će se pojaviti nova preduzeća, prateći potražnju za poljoprivrednim inovacijama kao rezultat organizacije tržišta i naglašavajući potrebu za podrškom za start-up inicijative kao deo rasta domaćeg poljoprivrednog tržišta. Kao rezultat toga, novi standardizovani proizvodi, brendirani proizvodi (npr. TGJ), nova ambalaža, različite veličine će biti dostupniji na tržištu. Posebnim oblastima organizacije tržišta, kao što je implementacija organizacija proizvođača i geografskih oznaka, biće potrebno više inovacija i doprinosa istraživanja. Rastuća potražnja tržišta će stimulisati dinamičan pristup poljoprivrednog sektora i pokretati inovacije i razvoj poslovanja i novih proizvoda.

Nacionalne savetodavne službe mogu igrati ključnu ulogu u povezivanju tržišnih snaga, domaće poljoprivrede i naučnih institucija.

Odobrenje tržišne organizacije zahtevaće nove administrativne procedure koje posao mora da poštuje da bi bio deo toga, na primer u vezi sa tržišnim standardima, geografskim oznakama, propisima o vinu. Biće primenjeni standardni zahtevi i biće potrebna standardizovana dokumenta za disciplinovanje administrativnih procedura organizacije tržišta.

Ključno pitanje se odnosi na uticaj koji usvajanje tržišne organizacije može imati na cene poljoprivrednih proizvoda. Važno je napomenuti da predložena opcija organizacije tržišta ne uključuje mere sa direktnim uticajem na cene poljoprivrednih proizvoda, koje će određivati samo tržišne snage. Međutim, za razliku od direktnih subvencija, od predloženih instrumenata organizacije tržišta se ne očekuje da snize cene, već da obezbede veću stabilnost i dugoročno, stimulišu rast cena proizvođača, nudeći potrošačima veću vrednost za novac. Ovo se odnosi na poboljšanje koncentracije ponude, širenje više informacija, razvoj kvalitetnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i usvajanje tržišnih standarda. Usvajanjem tržišne organizacije podstaje se sprovođenje sporednih mera koje se odnose na unapređenje primarne proizvodnje, kao što su održiva upotreba pesticida i jačanje zemljoradničkih zadruga. Ovu očekivanu promenu u primarnoj proizvodnji, preradi distribucije poljoprivrednih proizvoda treba rešiti kroz druge mere podrške, kao što su Mera 101 za investicione projekte u primarnoj proizvodnji i Mera 103 za investicione projekte u izradi nacionalnog programa ruralnog razvoja.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Zbog očekivanih poboljšanja, tržište će verovatno ponuditi više proizvoda sa dodatom vrednošću i, iako će proizvođačke cene verovatno rasti, to neće značiti da će potrošačke cene rasti ravnomerno; naprotiv, mogu ostati na istom nivou zbog veće efikasnosti u lancu, ali, kao što je već komentarisano, sa većom vrednošću za novac. Isto tako, planirana ulaganja PO u vezi sa sprovođenjem tržišne organizacije neće doprineti povećanju cena robe, ali uz malo povećanje cena stručnih usluga.

2. Društveni-socijalni efekti

Predložena organizacija tržišta će verovatno imati višestruki efekat na zapošljavanje zbog kvalifikacija potrebnih radnika, sa pozitivnim rodnom uticajem. Zbog organizacije tržišta, nivo zaposlenosti u poljoprivredi i pratećim delatnostima će se povećati, mada blago, sa snažnijim uticajem na duži rok (posle 5-7 godina). Iako ne u velikom obimu, stručno obučeno i napredno osoblje biće zahtevnije i verovatno će primati veće plate. Ovo može imati djelimičan efekat na srednje obrazovanje tehničkog kadra i veliki efekat na tehničko obrazovanje, jer će implementacija tržišne organizacije zahtijevati nove, kvalitetnije tehničare, radnike, poljoprivrednike, stimulisanje obrazovanja novog kvalifikovanog kadra za upravljanje tržišnim trendovima, menadžeri, viši tehničari, od kojih će verovatno biti potrebno više. Novi nastavni plan i program tehničkog obrazovanja zahtevaće reviziju i razvoj. Veća potražnja za stalnom obukom radnika, farmera i tehničara biće dodatni efekat organizacije tržišta.

S druge strane, usvajanje tržišne organizacije neće imati direktan uticaj na prava radnika, niti na šeme socijalne zaštite, niti na socijalni dijalog između zaposlenih i poslodavaca, koji će se nastaviti bez uticaja i regulisan drugim zakonskim paketima.

S obzirom da će organizacija tržišta doneti ekonomska poboljšanja domaćoj poljoprivredi, kao što je opisano u relevantnom odeljku, ona može smanjiti siromaštvo u ruralnim područjima kroz nove mogućnosti zapošljavanja i proizvodnju visoke vrednosti.

Usvajanjem geografskih oznaka, organizacija tržišta može stimulisati identitet i pojavu kulturne raznolikosti u ruralnim oblastima, u pogledu lokaliteta i identiteta, i doprinosa očuvanju kulturnog nasleđa Kosova u vezi sa poljoprivredom. Organizovanje proizvođača može imati sličan efekat na identitet i, uopšte, na jačanje lokalnih zajednica.

3. Uticaji na životnu sredinu od OTP

Uredba OTP-a (EU) 1308/2013 zahteva u svim sektorima usklađenost mere sa standardima životne sredine.

Posebno u sektoru voća i povrća, Uredba OTP (EU) zahteva zaštitu životne sredine: “Proizvodnja i marketing voća i povrća moraju u potpunosti uzeti u obzir ekološke probleme, uključujući prakse uzgoja, upravljanje otpadnim materijalom i odlaganje proizvoda i povlačenje proizvoda sa tržišta, posebno u pogledu zaštite kvaliteta vode, očuvanja biodiverziteta i održavanja pejzaža”.

Takođe, sektor vina mora da obezbedi kvalitet vina uz zaštitu životne sredine.

[Koncept Dokumenta o Organizaciji Zajedničkog Tržišta Poljoprivrednih Proizvoda]

Razvoj proizvođačkih organizacija će u okviru svojih operativnih programa za voće i povrće stimulirati usvajanje održive upotrebe pesticida i dobre poljoprivredne prakse, sa pozitivnim efektima na životnu sredinu i biodiverzitet. Ovo također može imati pozitivan uticaj na cenu ekološki prihvatljivih proizvoda.

Predložena organizacija tržišta, nudeći više komercijalnih mogućnosti poljoprivrednicima, može stimulirati rast proizvodnje. Ovo može utvrditi zagađenje vode i zemljišta ako se ne preduzmu mere za stimuliranje produktivnosti na održiv način, uz kontrolisanu upotrebu hemikalija. Da bi se ovo postiglo, svako očekivano povećanje upotrebe hemikalija mora biti uravnoteženo sa optimizacijom njihove upotrebe kroz odobrenje JPP na nivou proizvodnih organizacija. Isto važi i za stočarsku proizvodnju, čije povećanje može povećati emisije gasova staklene bašte ako se ne usvoje održive prakse.

U pogledu ekoloških praksi, sa svojim operativnim programima, proizvodne organizacije mogu igrati pozitivnu ulogu u poboljšanju upravljanja otpadom, zaštiti životne sredine, usvajanju šema cirkularne ekonomije i korišćenju obnovljivih izvora-resursa.

Iako sa više šumskog zemljišta može koristiti za poljoprivredu zbog organizacije tržišta, ovo se ne očekuje da utiče na velika proširenja zemljišta.

Organizacija tržišta može pozitivno stimulirati pčelarstvo da poboljša ekološke prakse.